NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1983

NOU 1983: 1

NOU

Norges offentlige utredninger
1983

Seriens redaksjon:
STATENS TRYKNINGSKONTOR

---

1. Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1983.
   Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1983: 1

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1983

RAPPORT NR. 2, 1982

fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene

Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet

15. desember 1982

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

ISBN 82-00-70781-4

FELLESTRYKK A.s — OSLO 1983

Forord

Ved brev av 17. september 1982 ba Forbruker- og administrasjonsdepartementet Det tekniske beregningsutvalget om å ta opp arbeidet foran inntektsoppgjørene 1983.

I følge brevet ønsket departementet at utvalget la fram en rapport i høst og en ny rapport ut på nyåret. Departementet mente at høst-rapporten burde gi en ajourføring av de vanlige oversiktene fra utvalgets tidligere rapporter over utviklingen i inntekter, priser m.v. Det ble for øvrig regnet med at utvalget selv vurderte annet materiale som kan være nyttig for partene i inntektsoppgjørene.

Beregningsutvalget legger nå fram høst-rapporten. Den har stort sett samme innhold som utvalgets tidligere høstrapporter. I likhet med utvalgets rapporter fra i vår og i fjor høst, er det foretatt en analyse av prisstigningen siste år. Vi viser til rapportens kap. 2, pkt. 3.

I tillegg til utvalgets medlemmer har som vanlig medlemmenes rådgivere deltatt i arbeidet med rapporten.

Utvalget vil i samsvar med arbeidsoppdraget avgi sin endelige rapport foran inntektsoppgjørene våren 1983 ut på nyåret.

Oslo, 15. desember 1982

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik *Hans Haga* *Øistein Gulbrandsen*

Bernhard Nestaas *Lars Aarvig*

INNHOLD

Side

Kap. 1. Inntektsutviklingen i 1982 5
1. Utviklingen for lønnstakere 5
2. Inntektsutviklingen i jordbruket 9
3. Utviklingen i disponibel realinntekt 10

Kap. 2. Prispolitikk og prisutvikling 16
1. Prispolitikk 16
2. Utviklingen i prisindeksene 16
3. Faktorer bak prisstigningen 18

Kap. 3. Utviklingen i Norges konkurranseevne 22
1. Kursutviklingen for norske kroner 22
2. Lønnskostnadene i industrien 25

Kap. 4. Konjunktursituasjonen 28
1. Verdenøkonomien 28
2. Norsk økonomi 30

Vedlegg: Endringer i visse avanse og påslagssatser etter 31.12.1981 36

KAPITTEL 1

Inntektsutviklingen i 1982

1. UTVIKLINGEN FOR LØNNSTAKERE

I 1982 har det vært hovedoppgjør for de fleste lønnstakere. På de fleste tariffområder er det inngått to-års-avtaler med bestemmelser som gir adgang til forhandlinger om eventuelle lønnsreguleringer ved vanlig revisjonstidspunkt i 1983. I LO/N.A.F.-området skal annetårsoppgjøret gjennomføres som fellesoppgjør.

Foran årets oppgjør ga regjeringen uttrykk for at inntektsoppgjørene burde sees i sammenheng med skatteendringene som ble gjennomført for 1982. Regjeringen ga for øvrig uttrykk for at gjennomføringen av inntektsoppgjørene i første rekke var partenes ansvar og erklærte at den ikke var innstilt på å foreslå tvungen lønnsnemnd i tilfelle konflikter.

I samsvar med vedtak i LO's representantskap ble oppgjørene i L O / N. A. F. -området gjennomført forbundsvist. Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund var først ute med sine krav. De ble overlevert Mekaniske Verksteders Landsforening i begynnelsen av februar. Siden fulgte kravene fra de andre forbundene. Det ble tidlig forhandlingsbrudd, og de fleste oppgjørene gikk til mekling.

Riksmeklingsmannen la 19.4.1982 fram et forslag til ny verkstedoverenskomst. Forslaget som ble anbefalt av partenes forhandlingsutvalg og senere vedtatt ved uravstemning, hadde følgende hovedpunkter:

— Et generelt tillegg på kr 2,00 pr. time.
— En gang i hvert avtaleår skal det lokalt foretas en vurdering og eventuell regulering av fortjenestenivået. Partene kan i forbindelse med den årlige regulering, avtale at et eventuelt tillegg skal oppdeles slik at en del av tillegget blir utbetalt senere i avtaleåret. Grunnlaget for vurderingen skal være bedriftens økonomi, produktivitet, fremtidsutsikter, konkurranseevne og den aktuelle arbeidskraftsituasjon. Ekstern lønnsstatistikk, andre bedrifters lønnsnivå eller lønnsutvikling skal ikke kunne påberopes som grunnlag for regulering utover det som fremgår av foregående setning.
— Uendret lønnstrekk til Lavlønnsfondet; kr 0,35 pr. time ved 40 timers uke.

I slutten av april aksepterte forhandlingsutvalgene i Norsk Hotell- og Restaurantforbund og Norsk Hotell- og Restaurantarbeiderforbund et avtaleforslag framsatt av Riksmeklingsmannen. Forslaget ble senere vedtatt ved uravstemning. Det inneholdt bl.a. en bestemmelse om et garantitillegg på kr 1,40 pr. time som skulle gis med virkning fra 1.10. 1982. Nytt i forhold til garantiordningen fra 1980 var at garantitilleggets størrelse ble fastsatt under tariffrevisjonen og at tillegget skulle gis til alle fastlønte som var omfattet av overenskomsten.

Verkstedsoverenskomsten og overenskomsten for hotell- og restaurantsektoren dannet et mønster for de andre avtalene i LO/N.A.F.-området. Bestemmelsene om generelt tillegg, lokale forhandlinger og lavlønnsordning ble i stor grad retningsgivende for de andre overenskomstene i området.

Det generelle tillegget på kr 2,— svarer til en lønnsvekst på ca. 3,5 pst. fra 1981 til 1982 for arbeidere i N.A.F.-bedrifter. De øvrige tarifftillegg som ble gitt, (forbedringer i overtidsbestemmelser, skifttilleggene, minstelønnssatser, garantitillegg m.v.), gir et bidrag til lønnsveksten på knapt 1 pst.

For transportarbeiderne og enkelte bransjer i nærings- og nytelsesmiddelindustrien førte ikke meklingen fram. I transportsektoren ble konflikten avsluttet ved tvungen lønnsnemnd og i nærings- og nytelsesmiddelindustrien ved gjenopptatt mekling. Endringene i disse overenskomstene fulgte mønstret i de andre oppgjørene i LO/N.A.F.-området.

I den private sektor gikk mange av oppgjørene utenfor LO/N.A.F.-området til mekling med få konflikter som følge. På en del viktige tariffområder er det inngått avtaler om lønnstillegg som bidrar til en større lønnsvekst fra 1981 til 1982 enn gjennomsnittet for LO/N.A.F.-området (jfr. tabell 1a). Tarifftilleggene i flere sektorer er generelle prosenttillegg.

Produksjonsarbeiderne i Nordsjøen var blant dem som la ned arbeidet etter resultatløs mekling. Oppgjøret mellom Operatøransattes Forbund (OAF) og Norske Operatørselskapers Arbeidsgiverforening (NOAF) endte i Rikslønnsnemnda. Forøvrig er det inngått avtaler på de fleste overenskomst-områder i Nordsjøen.

De nye overenskomstene i matforsynings- og oljeboringsvirksomhet innfører prinsippet om grunnlønn og sokkelkompensasjon. Den enkelte arbeidstakers totale lønn består av en grunnlønn og et tillegg på 47 pst. som bl.a. skal kompensere for 12 timer arbeid pr. døgn, betaling for bevegelige hellig- og høytidsdager og reise til og fra rigg. 1/4-1982 ble det gitt tillegg som tilsvarer en gjennomsnittlig lønnsøking på ca. 14 pst. for ansatte i matforsyningsvirksomhet og omlag 7—8 pst. for ansatte i oljeboringsbedrifter. En del av denne lønnsøkingen er et ledd i en harmonisering av lønnsnivået i forhold til operatøransatte oljearbeidere. Før utløpet av 1. avtaleår skal det opptas forhandlinger om eventuell lønnsregulering for 2. avtaleår. I tillegg inneholder overenskomstene en bestemmelse om at lønnsforholdene skal tas opp til vurdering og eventuell regulering pr. 1. oktober 1982 og 1983. Det forutsettes at den lokale forhandlingsrett bortfaller.

Partene i hovedoppgjørene i offentlig sektor både stat og kommuner — kom fram til nye tariffavtaler gjennom forhandlinger uten å gjøre bruk av meklingsinstitusjonen. I begge områder ble det gitt et likt prosentvis tillegg på 8,3 pst. på alle lønnstrinn. Dessuten ble det foretatt enkelte endringer i fellesbestemmelsene o.l. som ga begrenset utslag i lønningene.

I industrien avtok lønnsveksten for arbeidere omkring årsskiftet 1981/82. Fra 1. kvartal 1981 til 1. kvartal 1982 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for industriarbeidere med 7,7 prosent mot 13,3 prosent fra 1. kvartal 1980 til 1. kvartal 1981. I 4. kvartal 1981 lå timefortjenesten i industrien 3,0 prosent over årsgjennomsnittet for 1981, mens det tilsvarende overhenget ett år tidligere utgjorde 5,2 prosent.

I kjennelsen i Rikslønnsnemnda 20. juni 1981 ble det tariffmessige lønnstillegget fastsatt til 1,7 prosent på årsbasis fra 1980 til 1981 eller med 74 øre pr. time fra 1. april 1981 foruten et mindre lavlønnstillegg. Fratrukket det økte trekket til Lavlønnsfondet på 16 øre pr. time slo disse tilleggene ut i lønnsstatistikken med en tariffmessig lønnsøking på 1,9 prosent fra 1. kvartal 1981 til 1. kvartal 1982 slik at lønnsglidningen i det samme tidsrom må ha utgjort ca. 5,8 prosent.

Fra 1. halvår 1981 til 1. halvår 1982 viser lønnsstatistikken en stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere på 9,4 prosent. Denne lønnsøkingen er ikke korrigert for etterbetalinger som ser ut til å ha vært større i 3. kvartal 1981 enn i 3. kvartal 1982.

For 3. kvartal 1982 foreligger den foreløpige lønnsindeksen for industriarbeidere. Denne lønnsindeksen viser en stigning i timefortjenesten på 9,6 prosent for menn og 10,9 prosent for kvinner. Lønnsutviklingen i dette tidsrommet er imidlertid påvirket av etterbetalinger som gjelder foregående kvartal, såvel i 1981 som i 1982. Dette skyldes at tariffoppgjørene i begge år trakk ut mot slutten av 2. kvartal slik at lønnstillegg fra 1. april i stor utstrekning først ble utbetalt i 3. kvartal.

I industrien utgjorde etterbetalingene kr. 1,18 pr. time i 3. kvartal 1981, mens disse etterbetalingene antas å ha vært noe lavere i 3. kvartal i år. Dette skyldes blant annet at avstemningsresultatet over tarifforslaget i jernindustrien forelå i mai i år.

I 4. kvartal i år vil årets tariffrevisjon i industrien slå ut med en stigning i timefortjenesten i lønnsstatistikken på ca. 5,7 prosent. Regnes det med en lønnsglidning på 5,0 prosent, vil timefortjenesten for industriarbeidere stige med 10,7 prosent fra 4. kvartal 1981 til 4. kvartal 1982. Under denne forutsetning vil den gjennomsnittlige timefortjeneste for industriarbeidere stige med vel 10 prosent fra 1981 til 1982.

Lønnskostnadene pr. timeverk vil stige noe sterkere enn timefortjenesten. Dette skyldes at arbeidsgiverperioden for lønn under sykdom fra 1. januar 1982 ble utvidet fra 10 til 14 dager. Kostnadsøkingen tilsvarer 0,4 prosent av timefortjenesten.

I bygg- og anleggsvirksomheten steg den gjennomsnittlige timefortjeneste med 11,3 prosent fra 1. halvår 1981 til 1. halvår 1982. Stigningen utgjorde henholdsvis kr 4,53 pr. time eller 9,4 prosent i byggevirksomheten og kr 10,90 pr. time eller 17,3 prosent i anleggvirksomheten. Tariffrevisjonen i år ser bare ut til å ha slått ut med 45 øre pr. time i lønnsstatistikken for 2. kvartal.

I tariffområdet for landtransporten som blant annet omfatter rutebilselskaper, grossistbedrifter og spedisjonsfirmaer, oljeselskaper m.v., viser statistikken en stigning i den gjennomsnittlige timefortjeneste med 9,2 prosent fra 1. halvår 1981 til 1. halvår 1982. Tariffoppgjøret i landtransporten endte

i Rikslønnsnemnda. Da kjennelsen i tvisten først forelå 22. juli, er det ikke medtatt etterbetalinger for lønnstilleggene i landtransporten i statistikken for 2. kvartal.

For funksjnoærer i industrien, transportvirksomhet og bygg- og anleggsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedslønn med 11,6 prosent for menn og 13,2 prosent for kvinner fra 1. september 1981 til 1. september 1982. For funksjonærer i ledende stillinger utgjorde den tilsvarende stigning 10,5 prosent.

Utfra beregningsprinsipper som i foregående år, har Beregningsutvalget anslått årslønnsveksten fra 1981 til 1982 for funksjonærer samlet i de nevnte bransjer til 11,8 prosent og 10,7 prosent for ledende funksjonærer.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for heltidsansatte med 11,6 pst. for menn og 10,4 pst. for kvinner fra april 1981 til april 1982. For heltidsansatt prosentlønnet serveringspersonale steg den gjennomsnittlige dagsfortjeneste med 10,8 pst. for voksne menn og 9,3 pst. for voksne kvinner fra perioden 1. november 1980—30. april 1981 til perioden 1. november 1981—30. april 1982. Fra 1. april 1982 ble det gitt et generelt tillegg på kr 2,— pr. time. Videre ble det avtalt et garantitillegg på kr 1,40 pr. time fra 1. oktober 1982.

Gjennomsnittlig antas det at tilleggene 1/4 og 1/10 slår ut i en lønnsøking på 5,5 pst. fra 1981 til 1982. I tillegg kommer lønnsglidningen og overhenget fra 1981. Beregningsutvalget anslår årslønnsveksten til knapt 11 pst.

I forretnings- og sparebanker steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 10,7 pst. for menn og med 12,4 pst. for kvinner fra 1. september 1980 til 1. september 1981. Fra 1. mai 1982 ble det gitt et generelt tillegg på 8,1 pst. Utvalget antar at det generelle tillegget, overhenget fra 1981 og forventet lønnsglidning i 1982 vil gi en total lønnsøking fra 1981 til 1982 på 13,0 pst.

I forsikringsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 11,2 pst. for menn og 12,5 pst. for kvinner fra 1. september 1980 til 1. september 1981. Fra 1. mai 1982 ble det gitt et generelt tillegg på 8,3 pst. og 0,6 pst. i tekniske justeringer. Sammen med overhenget fra 1981 og lønnsglidningen i 1982 antas dette å gi en total lønnsøking fra 1981 til 1982 på 13,0 pst.

I varehandel steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for menn med 10,1 pst. og for kvinner med 11,8 pst. fra 1. september 1980 til 1. september 1981.

Fra 1. april 1982 ble det i tariffavtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Handel og Kontor gitt et generelt tillegg på kr 625,— pr. måned til alle arbeidstakere over 18 år. Tillegget antas å slå ut med en gjennomsnittlig lønnsøking på 10,2 pst. fra 1. april. I varehandelen under ett ventes det generelle tillegget, overhenget fra 1981 og lønnsglidningen gjennom 1982 å gi en total lønnsøking fra 1981 til 1982 på ca. 12 pst.

I utenriks sjøfart steg månedsfortjenesten for voksne sjømenn med 0,7 pst. fra mars 1981 til mars 1982. Fra 1. mai 1982 ble det i avtalen mellom Norsk Sjømannsforbund og Skibsfartens Arbeidsgiverforening gitt et generelt tillegg på kr 284,— pr. måned. Videre ble det gitt et generelt tillegg på kr 346,— pr. måned eller 5,7 pst. fra 1. november 1982. Sammen med andre overenskomstendringer hadde oppgjøret en ramme på 11 pst. Fra 1. mai 1983 er det avtalt et nytt generelt tillegg på kr 242,— pr. måned eller 4,0 pst. Oppgjøret 1. november 1982 for styrmenn og maskinister i utenriksfart hadde en ramme på 11,5 pst. Fra 1. mai 1983 blir det gitt et nytt tillegg på 3 pst. Månedsfortjenesten for voksne sjømenn i utenriks sjøfart antas å stige med 7,0 pst. fra 1981 til 1982.

Lønnsstatistikken for oljevirksomheten er under utbygging. Siden 1975 har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet lønnsstatistikk for ansatte på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer og på forsyningsskip. Fra og med 1. kvartal 1982 omfatter kvartalstatistikken til Norsk Arbeidsgiverforening også arbeidere på operatørselskapenes faste installasjoner på norsk kontinentalsokkel. Næringsgruppens oljevirksomhet i denne statistikken omfatter nå offshorearbeidere i operatørselskaper og oljeboringsbedrifter samt offshorearbeidere i industri og bygge- og anleggsvirksomhet.

Blant ansatte på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 6,0 pst. fra november 1980 til desember 1981.

Fra 1. januar 1982 ble det gitt et tillegg på 8 pst. Oppgjøret 1. april 1982 hadde en totalramme på ca. 16 pst., herav generelt tillegg på ca. 11 pst.

Blant sjøfolk ombord på forsyningsskip steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 7,1 pst. fra mars 1981 til mars 1982.

Fra 1. mai 1982 ble det som en del av oppgjøret 1/11—81 gitt et 2.års tillegg på 4,5 pst. Fra 1. november 1982 utgjør genrelle tillegg

og andre overenskomstendringer ca. 11 pst. Fra 1. mai 1983 blir det gitt et nytt tillegg på 4 pst.

Lønnsstatistikken for kommuneansatte er under oppbygging. I følge Statistisk Sentralbyrås statistikk steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for menn med 9,9 pst. og for kvinner med 12,2 pst. fra 1. oktober 1980 til 1. oktober 1981. Fra 1. oktober 1981 ble det gitt justerings- og normeringstillegg som i gjennomsnitt ga en lønnsvekst på ca. 2 pst. For de fleste kommuner er virkningene av disse tillegg ikke kommet med i statistikken pr. 1. oktober 1981. Imidlertid er de tatt med ved beregning av årslønnsveksten fra 1981 til 1982.

Fra 1. mai 1982 ble det gitt et generelt tillegg på 8,3 pst. I tillegg slo endringer i lønnsstigene og i fellesbestemmelsene ut med tilsammen 0,5 pst. Sammen med overhenget fra 1981 og en forventet lønnsglidning i 1982 antas dette å gi en årslønnsvekst fra 1981 til 1982 på ca. 11,5 pst.

For arbeidstakere i statsforvaltningen viser lønnsstatistikken at gjennomsnittlig månedsfortjeneste steg med 9,3 pst. fra 1. oktober 1980 til 1. oktober 1981. Tariffrevisjonen pr. 1. mai 1981 ga et lønnstillegg på tilsammen 7,7 pst. Fra 1. oktober 1981 ble det gjennomført justeringer og normeringer som i gjennomsnitt ga en lønnsvekst på ca. 4 pst. Dette tillegget blir først registrert i lønnsstatistikken som er basert på telling pr. 1. oktober 1982. Tillegget er inkludert i anslagene over lønnsutviklingen nedenfor.

Ved tariffrevisjonen pr. 1. mai 1982 ble det gitt et generelt tillegg på 8,3 pst. for alle statstilsatte. For øvrig ble det foretatt enkelte endringer i lønnsregulativets fellesbestemmelser som i gjennomsnitt gir en lønnsvekst på 0,1 pst. pr .1. mai 1982. Overheng fra 1981 og glidning i 1982 fører til at samlet lønnsøking for statstilsatte fra 1981 til 1982 antakelig blir omlag 11,5 pst.

Årslønnsveksten vil variere mellom ulike grupper tilsatte:

	Gj.snittlig årslønn 1982 anslag kr	Vekst fra 1981 %
Kontorass./kontorfullm. ...	85 500	11,8
Fagarbeidere i Televerket og NSB	97 200	11,5
Saksbehandlere[1])	123 500	10,9
Ekspedisjonssjef/underdir./byråsjef	170 000	7,9

[1]) Omfatter førstesekretær, konsulent og førstekonsulent.

Den enkelte ansatt vil p.g.a. avansement o.l. kunne ha en sterkere lønnsvekst enn gjennomsnittet for sin gruppe.

Tilsatte i skoleverket fikk de samme lønnsmessige forbedringer som statstilsatte pr. 1. oktober 1981 og 1. mai 1982. Lønnsstatistikken viste en gjennomsnittlig vekst i månedsfortjenesten for denne gruppen på 7,3 pst. fra 1. oktober 1980 til 1. oktober 1981 (Ekskl. justeringer pr. 1. oktober 1981).

Siden 1980 har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet statistikk for ansatte i forretningmessig tjenesteyting. Dette omfatter ansatte i virksomheter som driver med regnskapsføring, revisjon, databehandling, arkitetsvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet. Dessuten er også ansatte innen teknisk virksomhet og annonse- og reklamevirksomhet med. Felles for de fleste bedriftene i denne statistikken, er at de ansatte ikke får sine lønninger regulert gjennom landsomfattende tariffavtaler.

Fra 1. september 1980 til 1. september 1981 steg gjennomsnittlig månedsfortjeneste med 13,7 pst. for menn og 15,1 pst. for kvinner. En antar at halvparten av de ansatte får sine lønnstillegg 1. mai og den andre halvparten 1. juli. Lønnstilleggene for ansatte i bedrifter innen forretningsmessig tjenesteyting følger ofte lønnstilleggene i landsomfattende tariffavtaler, f.eks. mellom Handel og Kontor og Norsk Arbeidsgiverforening eller for offentlig ansatte. På denne bakgrunn kan årslønnsveksten anslås til omlag 11,5 pst. fra 1981 til 1982.

I utvalgets rapport nr. 1 fra i år, var det en tabell over utviklingen i årslønn fra 1973 til 1981 for en del grupper. Beregningene som nå er ført fram til 1982 gjengis i tabell 1a. De bygger på lønnsstatistikk for gruppene og på opplysninger om tariffoppgjør i de enkelte år. Det er sett bort fra at tariffoppgjørene ikke omfatter alle lønnstakere som dekkes av statistikken i en del av gruppene. Beregningsmåten fører til at fordelingen av veksten på de enkelte år er usikker, men sett over hele perioden faller tallene sammen med den utvikling som statistikkene viser. Tallene for industriarbeidere og for ledende funksjonærer er de samme som nyttes ved beregninger over disponibel realinntekt i avsnitt 3.

En sammenlikning mellom grupper må gjøres med varsomhet. Den perioden som er valgt — ut fra statistiske hensyn — kan gi tilfeldige utslag. Andre perioder ville kunne gi et annet forhold mellom gruppenes gjennomsnittstall. Statistikkgrunnlaget kan være forskjellig fra gruppe til gruppe. De ulike vekststall må også ses i lys av ulike inntektsnivåer.

I denne raporten er det i forhold til tidligere rapporter fra Beregningsutvalget, beregnet årslønnsvekst for ytterligere tre grupper. Disse gruppene er byggevirksomhet, landtransport og forretningsmessig tjenesteyting.

Tabell 1 a. *Beregnet årslønnsvekst for noen grupper.*

År	Industriarbeidere	Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter: I alt	Ledende	Byggevirksomhet	Landtransport	Varehandel
1973—74	17,4	13,4	13,0	14,2	16,4	12,3
1974—75	19,9	17,6	13,9	16,9	23,3	18,3
1975—76	11,5	15,3	12,5	16,6	15,5	15,5
1976—77	8,9	11,8	10,0	12,0	10,0	10,3
1977—78	7,8	9,4	8,7	8,9	7,1	12,4
1978—79	2,9	3,1	2,5	1,8	5,3	2,0
1979—80	10,1	8,6	7,5	8,6	11,4	11,8
1980—81	10,1	12,8	11,8	9,9	10,3	10,7
1981—82[2])	10,2	11,8	10,7	—	—	12,1
1973—82	153,2	164,5	136,1	—	—	169,2
Gj.snitt pr. år	10,9	11,4	10,0	11,0	12,3	11,6

År	Hotell og restaurant[1])	Utenriks sjøfart	Bank[3])	Forsikring	Stat	Kommune	Forretningsmessig tjenesteyting[4])
1973—74	11,1	12,5	13,3	12,0	12,3	11,9	—
1974—75	23,5	17,5	17,2	15,9	18,8	17,8	—
1975—76	15,1	16,9	9,2	12,1	11,8	14,7	—
1976—77	17,0	11,8	12,7	9,9	8,8	9,5	—
1977—78	6,1	7,0	10,9	9,6	8,2	8,5	—
1978—79	3,0	7,0	3,1	2,3	1,7	3,0	—
1979—80	13,9	8,3	12,2	12,0	9,6	10,3	—
1980—81	17,5	17,0	13,2	13,0	11,5	12,4	—
1981—82[2])	10,7	7,0	13,0	13,0	11,5	11,5	11,5
1973—82	199,4	168,1	168,2	156,4	143,3	155,7	—
Gj.snitt pr. år	13,0	11,6	11,6	11,0	10,4	11,0	—

[1]) Omfatter både måneds- og prosentlønte.
[2]) Foreløpig anslag.
[3]) Forretnings- og sparebanker.
[4]) Lønnsstatistikk utarbeidet første gang pr. 1. september 1980.

2. INNTEKTSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET

Jordbruksavtalen 1980—82 utløp 30. juni 1982. Forhandlingene mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag om ny avtale førte 29. mai til enighet om en inntektsramme på 1500 mill. kroner for avtaleåret 1982—83. Med de inntektstillegg dette gir, er partene enige om at inntektsmålsettingen er nådd slik den er formulert i St. meld. nr. 14 for 1976—77. Skattespørsmålet er imidlertid da holdt utenfor. Virkninger av beskatningen skal tas opp til samlet vurdering ved forhandlingene i 1983.

Forhandlingene om fordelingen av rammen på priser og tiltak førte ikke fram, og spørsmålet ble avgjort av Stortinget (jfr. St. prp. nr. 2, 1982—83). Inklusive virkningen av økte kraftfórpriser faller 58 pst. av oppgjøret på høyere markedspriser og 42 pst. på bevilgninger over statsbudsjettet.

Den beregnede inntektsveksten i jordbruket avhenger noe av hvilke inntektsbegrep og kilder som legges til grunn. I utvalgets rapport fra mars 1982 ble det gitt tall fram til og med 1981 hentet fra normaliserte totalregnskaper, nasjonalregnskap og modellbruk.

For normaliserte totalregnskaper har vi

ajourførte tall fram til 1981. Det foreligger imidlertid ikke prognose for 1982 der tilleggene pr. 1/7 er regnet inn. Etter disse regnskapene som forutsetter en normal produksjonsutvikling, økte vederlaget til arbeid og egenkapital pr. årsverk med ca. 13 pst. fra 1980 til 1981.

Nasjonalregnskapet gir tall for driftsresultatet i jordbruket fram til 1981. Tallene er påvirket av avlingsvariasjoner fra år til år. Driftsresultatet pr. årsverk økte med vel 22 pst. fra 1980 til 1981. Tallet er foreløpig.

Partene er nå enige om å bruke 23 modeller hvor det er innarbeidet effektivitetsnormer. For disse modellene økte vederlaget til arbeid og egenkapital pr. årsverk med gjennomsnittlig ca. 10½ pst. fra 1980 til 1981 inklusive produktivitetsvekst.

Medregnet tilleggene fra 1.7.1982 er veksten fra 1981 til 1982 beregnet til gjennomsnittlig ca. 12½ pst.

Utvalget vil understreke at det ikke har tatt nærmere standpunkt til hvordan tallene overfor samsvarer med den faktiske inntektsutviklingen i jordbruket.

3. UTVIKLINGEN I DISPONIBEL REALINNTEKT

Beregningsutvalget har utført beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt — inntekter etter fradrag for skatt og korrigert for prisendringer — for industriarbeidere, industrifunksjonærer, lønnstakere i statlig virksomhet og trygdetakere med minstepensjon.

Det knytter seg usikkerhet til anslagene for inntektsutviklingen i 1982. Utvalget regner med å kunne legge fram nye opplysninger om den nominelle inntektsutviklingen i 1982 i sin endelige rapport foran inntektsoppgjørene i 1983.

De beregninger som er utført gjelder følgende grupper:

a) Lønnstagere med inntekt i 1981 på 67 800 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som for lavlønnsbedrifter (med lavlønnstillegget og tillegg under garantiordningen for LO/N.A.F.-området).

b) Lønnstakere med inntekt i 1981 på 70 000 kroner, 80 000 kroner, 90 000 kroner og 100 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.'s statistikk.

c) Lønnstakere med inntekt i 1981 på 100 000 kroner, 125 000 kroner, 150 000 kroner og 200 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger etter N.A.F.'s statistikk.

d) Trygdetakere med minstepensjon.

e) Lønnstakere med inntekt i 1981 som for utvalgte stillingsgrupper i staten med en inntektsutvikling i 1982 som disse stillingsgruppene har hatt.

For andre enn trygdetakerne er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og to barn under 17 år. Den nominelle disponible inntekten beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter fram til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med konsumprisindeksen. I kapittel 2 om prisutviklingen er prisstigningen fra 1981 til 1982 anslått til 11,4 pst.

I tillegg til disse skatte- og trygderegler er det innarbeidet virkninger av mer spesielle økonomiske ordninger som er innført i de senere årene og som i prinsippet vil påvirke utviklingen i kjøpekraften. Dette gjelder bl.a. virkninger av lettelsene i skattleggingen av boliger og bankinnskott, fradragsrett for fagforeningskontingent, utviding av sparing med skattefradrag og virkninger av sykelønnsordningen. Det må understrekes at en rekke av de anslåtte virkningene som beregningsmessig er lagt fram for flere av disse ordningene, er usikre.

Endringene for 1982 i reglene for sparing med skattefradrag har en anslått vil bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

Endringer i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringer i den reelle inntekt inntektstakere har etter at skatten er betalt. Dette beregnes ved å korrigere veksten i den disponible inntekten for prisstigningen. Beregningene av skattene er foretatt under generelle forutsetninger. For den enkelte skattyter vil mer individuelle forhold være av betydning, f.eks. i hvilken utstrekning en har fradrag for gjeldsrenter eller andre fradrag utenom minstefradraget. For stønader har en bare tatt hensyn til barnetrygden.

Det er grunn til å understreke at endringene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullgodt uttrykk for endringene i en persons levestandard eller levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Også fellesforbruket i form av undervisning, helsestell,

sosiale ytelser og velferdstiltak fra arbeidsgiver utenom lønnsutbetalingene er av stor betydning for levekårene.

Beregningene bygger på en rekke forenklede forutsetninger og må brukes med varsomhet. i utvalgets tidligere rapporter er gjort nærmere rede for de forutsetninger som er lagt til grunn og ulike forbehold som må tas ved bruken av tallene.

Lønnstakere i industrien

Fra 1981 til 1982 har en regnet med 10,2 pst. vekst i årslønn for voksne industriarbeidere i gjennomsnitt. Dette er i samsvar med anslagene i avsnitt 1. I tillegg er det foretatt en særskilt beregning for å belyse virkningen av lavlønnsordningen LO/N.A.F. Her er det regnet med en årslønn i 1981 på 67 800 kroner og en lønnsvekst på 15 pst. fra 1979 til 1980 og 13 pst. fra 1980 til 1981. Fra 1981 til 1982 er det også for denne gruppen lagt til grunn en årslønnsvekst på 10,2 pst. som gjennomsnittlig for industriarbeidere. For funksjonærer i ledende stillinger er det fra 1981 til 1982 regnet med en årslønnsvekst på 10,7 pst.

Tabell 1 b viser den nominelle lønnsutviklingen før skatt for lønnstakere i industrien som inngår i beregningene.

Tabell 1 b. *Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt 1970—1982 for lønnstakere i industrien.*

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner. N.A.F.s statistikk)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger (N.A.F.s statistikk)	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,6	11,5	183,8	12,5
1977	230,5	8,9	202,2	10,0
1978	248,4	7,8	219,7	8,7
1979	255,9	2,9	225,2	2,5
1980	281,7	10,1	242,1	7,5
1981	310,2	10,1	270,7	11,8
1982	341,8	10,2	299,7	10,7
1970—73		10,5		8,3
1973—77		14,4		12,3
1977—82		8,2		8,2
1970—82		10,8		9,6

I tabell 1 c har en presentert utviklingen i disponibel realinntekt for utvalgte lønnstakergrupper i industrien. Ifølge tabellen vil begge de to utvalgte lønnstakergrupper få en nedgang i disponibel realinntekt i 1981—1982. Nedgangen kan synes å være litt sterkere for lønnstakere med lønnsvekst for industriarbeidere, dvs. 10,2 pst. enn for lønnstakere med lønnsvekst som ledende funksjonærer, dvs. 10,7 pst. Utviklingen er klart gunstigere for lønnstakere som mottar barnetrygd enn for lønnstakere uten barn.

Av tabell 1 c ser en klart at lavlønnstilleggene innebærer en sterk øking i kjøpekraften for de lavlønte i 1980 og ytterligere forbedring i 1981.

Lønnstakere innen bedrifter med høyere gjennomsnittslønn enn i eksemplet har fått mindre lavlønnstillegg.

Beregningsutvalget har fått oversendt henvendelser til Forbruker- og administrasjonsdepartementet om beregning av disponibel realinntekt for andre typehushold enn hva utvalget tradisjonelt har lagt til grunn. Anmodningene omfatter bl.a. barnefamilier med 2 inntekter og enslige med barn.

Det beregningene for de valgte husholdningene først og fremst skal gi inntrykk av, er tendensen i utviklingen for ulike lønnstakergrupper. Ved beregninger for 2-inntektsfamilier ville en nokså vilkårlig måtte velge hvilke inntektskombinasjoner og hvilken inntektsvekst som skulle legges til grunn. Bl.a. av denne grunn har Beregningsutvalget ikke funnet det hensiktsmessig å foreta egne beregninger for denne typen familier.

Beregningsutvalget vil imidlertid peke på at et visst inntrykk av inntektsutviklingen for enslige med barn og 2-inntektsfamilier kan en få ved å studere tabell 1 c over inntektstakere med inntektsvekst som for industriansatte. Det samme gjelder tabell 1 g som omfatter ansatte i statlig virksomhet.

En kan generelt si at enslige med barn de fleste år har hatt en noe gunstigere utvikling i disponibel realinntekt enn enslige uten barn på de samme inntektstrinn. Dette gjelder bl.a. 1980—1981 og følger av at barnetrygden stort sett har økt sterkere enn konsumprisene.

I 2-inntektsfamilier hvor den ene ektefellen har så lav inntekt at det lønner seg å bli lignet sammen i klasse 2, vil utviklingen i s a m l e t disponibel realinntekt være omtrent som for de skisserte familietypene i tabellene. Strengt tatt vil det også spille inn hvorledes foreldrefradraget (tidligere hustrufradraget) er blitt justert.

I 2-inntektsfamilier med inntekter så høye

Tabell 1 c. *Endring i disponibel realinntekt 1970—82 for lønnstakere i industrien. Årlig prosentvis endring.*

Inntekt 1981	1970—1982	1970—1973	1973—1977	1977—1982	1978—1979	1979—1980	1980—1981	1981—1982
Med lønnsutvikling som for lavlønnsbedrifter:								
67 800 kroner i 1981								
Enslig						1,8	0,4	—0,9
Ektepar m/2 barn						4,3	0,6	—0,2
Med lønnsutvikling som i gjennomsnitt for industriarbeidere:								
70 000 kroner i 1981								
Enslig	1,2	0,8	5,4	—1,6	—2,5	—1,9	—1,4	—0,9
Ektepar m/2 barn	1,7	1,1	4,7	—0,2	—0,7	1,1	—1,3	—0,2
80 000 kroner i 1981								
Enslig	1,3	0,8	5,5	—1,6	—2,7	—2,2	—0,7	—0,8
Ektepar m/2 barn	1,7	0,8	4,9	—0,3	—1,1	0,4	—0,7	—0,3
90 000 kroner i 1981								
Enslig	1,2	0,4	5,5	—1,6	—2,9	—2,8	—0,2	—1,1
Ektepar m/2 barn	1,6	0,3	5,0	—0,3	—1,2	0,3	—0,2	—0,4
100 000 kroner i 1981								
Enslig	1,1	0,5	5,3	—1,7	—3,0	—3,4	0,6	—0,8
Ektepar m/2 barn	1,6	0,5	5,0	—0,5	—1,5	—0,3	0,2	—0,4
Med lønnsutvikling som for ledende funksjonær i industrien:								
100 000 kroner i 1981								
Enslig	0,2	—1,3	3,8	—1,7	—3,4	—5,0	1,7	—0,5
Ektepar m/2 barn	0,7	—1,1	3,6	—0,5	—1,9	—1,9	1,3	—0,1
125 000 kroner i 1981								
Enslig	—0,1	—1,7	3,2	—1,7	—3,8	—5,2	3,1	—0,5
Ektepar m/2 barn	0,4	—1,5	3,4	—0,8	—2,4	—3,1	2,0	—0,1
150 000 kroner i 1981								
Enslig	—0,4	—2,1	2,4	—1,7	—4,0	—5,3	4,1	—0,7
Ektepar m/2 barn	0,1	—1,8	2,9	—1,0	—2,8	—3,7	2,9	—0,2
200 000 kroner i 1981								
Enslig	—1,1	—3,5	1,4	—1,6	—4,3	—5,3	5,1	—0,6
Ektepar m/2 barn	—0,7	—3,1	1,7	—1,1	—3,3	—4,2	4,0	—0,4

at ektefellene lignes særskilt i klasse 1, kan man noe summarisk gå ut fra utviklingen i disponibel realinntekt for enslige i hver av de to aktuelle inntektsnivåene. Gjennomsnittet av endringene i de to inntektsklassene gir ett inntrykk av utviklingen for denne husholdningstypen. Den prosentvise endring i den høyeste inntekten vil strengt tatt bety mer for samlet endring enn en tilsvarende prosentvis endring i den laveste inntekten.

For barnefamilier på disse inntektsnivåene må en også trekke inn betydningen av barnetrygden. Siden denne stort sett har økt sterkere enn konsumprisene, har barnefamiliene i

de senere år hatt en gunstigere utvikling i disponibel realinntekt enn ektepar uten barn og med samme lønnsinntekter.

Trygdetakere med minstepensjon

Trygdetakernes inntekter er endret én gang i 1982. Fra 1. mai ble grunnbeløpet hevet med 1 600 kroner til 21 200 kroner. På årsbasis er grunnbeløpet hevet med 10,8 pst.

Særtilleggssatsene ble samtidig hevet med 1 prosentenhet til 49 pst. for enslige og 46 pst. for ektefeller eller 92 pst. for ektepar samlet.

Pensjonister har rett til særfradrag ved skatteligningen på 17 700 kroner i 1982. Særfradraget sammen med et eventuelt kommunalt tilleggsfradrag gjør minstepensjonene skattefrie. Disponibel inntekt blir dermed lik minstepensjon. De gjennomsnittlige minstepensjoner i 1982 er på 31 228 kroner for enslige og på 50 633 kroner for ektepar. I 1981 var de på henholdsvis 27 882 kroner og 45 067 kroner. Det gir en vekst fra 1981 til 1982 på 12,0 pst. for enslige trygdetakere med bare minstepensjon og 12,4 pst. for trygdet ektepar med minstepensjon.

Tabell 1 d. *Den nominelle utviklingen i trygdedes minstepensjon 1970—82.*

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,8
1972	123,7	8,5	125,5	8,0
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	259,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1980	311,7	11,8	328,6	11,1
1981	357,0	14,5	376,5	14,6
1982	399,8	12,0	423,0	12,4
1970—73		10,2		10,7
1973—77		14,2		15,0
1977—82		11,9		12,3
1970—82		12,2		12,8

Tabell 1 e. *Endring i disponibel realinntekt 1970—82 for trygdede med minstepensjon. Årlig prosentvis endring.*

	1970—1982	1970—1973	1973—1977	1977—1982	1978—1979	1979—1980	1980—1981	1981—1982
Enslig	2,9	3,0	4,0	2,0	2,4	1,4	0,8	0,5
Ektepar	3,4	3,4	4,7	2,3	3,1	0,8	0,8	0,9

Med en prisstigning fra 1981 til 1982 på 11,4 pst. vil trygdetakere som mottar bare minstepensjon ha vekst i disponibel realinntekt.

Fordi utgiftsforholdene varierer sterkt pensjonistene imellom vil de faktiske økonomiske forholdene for pensjonister med bare minstepensjon kunne vise store variasjoner.

Sett under ett er pensjonistenes inntektsutvikling preget av økinger i grunnbeløpet og at en stadig større andel mottar tilleggspensjon. Gjennomsnittlig tilleggspensjon øker med nye pensjonistkull. For pensjonister med minstepensjon vil også endringer i særtillegget påvirke utviklingen som nevnt foran. Alt i alt er det grunn til å gå ut fra at pensjonistenes gjennomsnittlige disponible realinntekt har økt de siste årene.

Ser vi på den enkelte pensjonist med tilleggspensjon blir bildet endret. Deres pensjon øker i takt med grunnbeløpet, og beløpet øker med 10,8 pst. fra 1981 til 1982. Til sammenligning er konsumprisstigningen anslått til 11,4 pst., slik at realinntekten vil gå noe ned. Til tross for en økning i særfradraget ved skatteligningen var det en svak nedgang i disponibel realinntekt for pensjonister med tilleggspensjon.

Kommentarene ovenfor gjelder pensjonsytelser fra folketrygden. Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av andre pensjonsordninger, men beregningsutvalget har ikke vurdert ytelser fra disse.

Lønnstakere i offentlig virksomhet

Beregningsutvalget har også på vanlig måte foretatt beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere i statlig virksomhet med inntektsutvikling som for fire utvalgte grupper.

Anslagene for den nominelle lønnsutviklin-

gen i tabell 1 f bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå. En må være oppmerksom på at endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene vil bli påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene. Dersom andelen av stillinger med lavere lønn øker fra ett år til et annet, vil anslaget for lønnsstigningen bli trukket nedover, mens en øking i andel stillinger med høyere lønn vil trekke det oppover.

Beregningene over disponibel realinntekt bygger på samme virkninger av skatter og på samme prisutvikling som beregningene for lønnstakere i industrien.

Beregningene som er gjengitt i tabell 1 g viser at offentlig tilsatte i de fleste stillingsgrupper får en bedre utvikling i disponibel realinntekt fra 1981 til 1982 enn ansatte i industrien på samme inntektsnivå. Unntaket gjelder ansatte med inntektutvikling som for sjefsstillinger.

Tabell 1 f. *Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt for utvalgte grupper i statlig virksomhet.*

	Kontorass./ kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Førstesekr./ konsulent/ førstekons.	Ekspedisjonssjef/ underdirektør/ byråsjef	
	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring
1974	112,6	12,6	111,2	11,2		110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2		130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2		141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,5	8,8		150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,2	8,7	6,6	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,5	1,9	2,2	162,2	1,6
1980	201,6	12,5	193,0	10,6	7,8	178,4	10,0
1981	231,6	14,9	218,5	13,2	9,0	189,5	6,2
1982	258,9	11,8	243,6	11,5	10,9	204,5	7,9
1973—77		12,7		12,0			10,7
1977—82		9,9		9,1	7,3		6,3
1973—82		11,1		10,4			8,3
Gj.snittlig årslønn i 1981 kr	76 500		87 100		111 400	157 500	
Antall lønnstakere pr. 1.10.81	12 803		4 699		8 909	726	

Tabell 1 g. *Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet 1973—1982. Gjennomsnittlig årlig vekst. Prosent.*

	1973—1982	1973—1977	1977—1982	1978—1979	1979—1980	1980—1981	1981—1982
Inntekt 76 500 kroner i 1981							
Inntektsutvikling som for kontorassistent/kontorfullmektig:							
Enslig	1,5	4,2	—0,6	—3,7	—0,3	2,4	0,3
Ektepar med 2 barn	2,0	3,7	0,7	—1,7	2,4	2,0	0,8
Inntekt 87 100 kroner i 1981							
Inntektsutvikling som for fagarbeider i Televerket og NSB:							
Enslig	1,0	3,8	—1,2	—4,0	—2,2	1,9	—
Ektepar med 2 barn	1,6	3,4	0,1	—2,4	0,7	1,7	0,6
Inntekt 111 400 kroner i 1981							
Inntektsutvikling som for førstesekretær/konsulent/førstekonsulent:							
Enslig			—2,7	—4,5	—5,1	0,8	—0,4
Ektepar med 2 barn			—1,5	—2,9	—2,3	0,1	0,1
Inntekt 157 500 kroner i 1981							
Inntektsutvikling som for ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef:							
Enslig	—1,1	1,0	—3,4	—5,1	—4,4	1,4	—1,9
Ektepar med 2 barn	—0,5	1,5	—2,0	—3,9	—2,9	0,6	—1,6

KAPITTEL 2

Prispolitikk og prisutvikling

1. PRISPOLITIKK

Bestemmelsene om prisstopp fra 15. september 1978 ble fra 1. januar 1980 avløst av midlertidige forskrifter av 23. november 1979 om prisberegning og meldeplikt. Lov om inntektsregulering avløste fra årsskiftet 1979/80 inntektsstoppen. Loven gjaldt fram til 31. mars 1982.

Fra 1. januar 1981 ble forskriftene om prisberegning og meldeplikt opphevet. De ekstraordinære prisreguleringstiltakene hadde da stått ved lag i 2 ½—3 år.

Avløsningsbestemmelser ble gitt ved forskrifter av 21. november 1980 om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser for produsenter og importører med omsetning større enn 15 mill. kroner pr. år. Forskriftene hadde som utgangspunkt at de ervervsdrivende selv skulle kunne fastsette sine priser og avanser. Men prismyndighetene skulle føre tilsyn med prisutviklingen, bl.a. gjennom meldinger fra de ervervsdrivende. Det ble derfor trukket opp relativt detaljerte retningslinjer som prismyndighetene ville legge til grunn ved vurdering av pristilleggene, og i forbindelse med kontroll.

Meldepliktsforskriftene var et ledd i overgangen til en friere markedstilpasning av prisene enn det som hadde vært tilfelle i foregående år.

Fra 3. august 1981 ble imidlertid meldepliktsforskriftene avløst av midlertidige forskrifter om prisstopp. Bakgrunnen var bl.a. at prisstigningen i løpet av året var blitt sterkere enn det som var lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet for 1981. Prisstoppen var ett av flere tiltak som ble iverksatt for å unngå et indeksoppgjør høsten 1981.

Prisstoppen ble opphevet fra 1. januar 1982. I St. meld. nr. 58 for 1981—82 om retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1982 heter det bl.a. at prismyndighetene først og fremst skal bidra til å fremme en fri markedstilpasning, særlig ved tiltak som tar sikte på å motvirke konkurransereguleringer i næringslivet. Gjeldende forskrifter om leverandørregulering og konkurransereguleringer skal vurderes, det samme gjelder de unntak og dispensasjoner som er gitt fra forskriftene. I henhold til retningslinjene skal prismyndighetene undersøke pris-, fortjeneste- og konkurranseforholdene i næringslivet, og legge vesentlig vekt på å informere forbrukerne og næringslivet om aktuelle pris- og konkurranseforhold. Det skal ellers føres tilsyn med bedriftenes prisfastsetting bl.a. gjennom midlertidige forskrifter av 17. desember 1981 om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser. Meldingene etter disse forskriftene skal i første rekke danne grunnlag for vurdering av prisutviklingen på ulike områder. De kan også benyttes som grunnlag for konkrete vurderinger av prisberegningen i de enkelte bedrifter som får meldeplikt. Det ble videre varslet at dersom pris- og avanseutvikling tyder på en uforsvarlig pris- eller avanseutvikling i enkelte bransjer eller for enkelte produkter, vil prismyndighetene være innstilt på å treffe tiltak for å presse prisene eller avansene tilbake, fortrinnsvis ved konkurransefremmende tiltak, men om nødvendig i særskilte tilfelle også ved direkte reguleringer.

2. UTVIKLINGEN I PRISINDEKSENE

Etter betydelig demping av prisstigningen gjennom 1978 og 1979, skjøt prisstigningen ny fart gjennom 1980 og 1981.

Den gjennomsnittlige prisstigning fra 1980 til 1981 var på 13,6 pst. I gjennomsnitt for de 11 første måneder i 1982 var konsumprisindeksen 11,3 pst. høyere enn for tilsvarende periode i fjor. Beregningsutvalget anslår den gjennomsnittlige prisstigningen fra 1981 til 1982 til ca. 11,4 pst., m.a.o. lavere enn stigningen forrige år. Anslagsvis 1,5—2 prosentenheter av stigningen fra 1981 til 1982 kan henføres til økte takster/avgifter og reduserte subsidier i statsbudsjettet for 1982. I Nasjonalbudsjettet for 1983 er det opplyst at avgift-, subsidie- og takstopplegget vil gi om lag samme prisstigningsimpulser fra 1982 til 1983 som fra 1981 til 1982.

Tabell 2 a viser utviklingen i konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor for perioden oktober 1981—oktober 1982 og tilsvarende periode året før.

Tabell 2 a. *Konsumprisindeksen — varer og tjenester etter leveringssektor.*

	Vekt ‰	Endring i pst. oktober 1980—oktober 1981	Endring i pst. oktober 1981—oktober 1982
Total	1 001,4	12,6	11,3
1. Jordbruksvarer	119,4	19,2	9,7
1.1 Mindre bearbeidde	73,2	19,1	8,4
1.2 Mer bearbeidde	46,2	19,3	11,4
2. Fiskevarer	13,7	26,3	11,7
3. Andre norskproduserte konsumvarer	346,8	13,4	11,5
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	114,7	13,9	16,2
3.2 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	104,0	11,9	7,9
3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet	128,1	14,4	11,0
4. Importerte konsumvarer	237,9	6,8	8,4
4.1 Uten norsk konkurranse	127,9	5,9	9,7
4.2 Med norsk konkurranse	110,0	8,1	6,9
5. Husleie	95,1	10,2	12,9
6. Andre varer og tjenester	188,5	14,7	14,8
6.1 Med arbeidslønn som dominerende prisfaktor	60,9	11,9	13,8
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	127,6	16,0	15,3

Kilde: Statistisk ukehefte.

Som det framgår av tabellen, var prisstigningen for jordbruksvarer betydelig lavere siste år enn forrige år. Det samme var tilfelle for andre norskproduserte konsumvarer påvirket av verdensmarkedets priser. Også siste år bidro importerte konsumvarer moderat til prisstigningen. For norskproduserte konsumvarer som er lite påvirket av verdensmarkedets priser, var prisstigningen sist år noe større enn stigningen forrige år. For andre varer og tjenester var stigningen omtrent som forrige år.

Gjennomsnittlig prisstigning i Norge fra 1980 til 1981 lå 3 prosentpoeng høyere enn tilsvarende tall for OECD-området. For 1982 vil vi i Norge få en lavere stigning enn i 1981, men også innenfor OECD ventes lavere prisstigning. Norge vil således ifølge Salderingsproposisjonen komme ut med en prisstigning fra 1981 til 1982 som er 3 ¾ prosentpoeng sterkere enn for OECD-området totalt.

Tabell 2 b. *Produsentprisindeksen. Stigning i pst.*

	Jan.—okt. 1981—jan.—okt. 1982	Okt. 1981—okt. 1982
Oljeutvinning og bergverksdrift	12,7	12,4
Industri	6,4	6,3
Næringsmidler, drikkevarer og tobakk	9,9	8,6
Tekstilvarer, bekledningsvarer, lær og lærvarer	5,6	5,0
Trevarer	6,5	6,6
Treforedling, grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	6,4	4,5
Kjemisk produksjon, mineralolje, kull, gummi og plastprodukter	4,6	6,1
Mineralske produkter	6,9	9,0
Metaller	1,6	1,3
Verkstedprodukter	7,1	6,9
Kraftforsyning	15,1	16,1
Totalt	8,2	10,2

Kilde: Statistisk ukehefte.

Siste år, målt over perioden oktober 1981—oktober 1982 steg produsentprisindeksen med 10,2 pst. (tabell 2 b). I gjennomsnitt for de 10 første måneder i 1982 lå produsentprisindeksen 8,2 pst. høyere enn for tilsvarende periode i fjor.

3. FAKTORER BAK PRISSTIGNINGEN

Utviklingen i enkelte prisindekser

En sammenlikning av utviklingen i konsumprisindeksen med utviklingen i de andre viktigste prisindeksene som beregnes — importprisindeksen, produsentprisindeksen og engrosprisindeksen — vil kunne gi visse indikasjoner på hvilke faktorer som har bidratt til prisstigningen. I figur 2.1 er det gjengitt samlet prisvekst for hvert av de siste fire årene etter disse indeksene. I disse årene sett under ett har de tre siste indeksene i stor grad fulgt hverandre, mens importprisstigningen har vært noe lavere. Total prisvekst i prosent for de enkelte indeksene fra 1978 til 1982 har vært[1]:

Importprisindeks:	32
Produsentprisindeks:	44
Engrosprisindeks:	47
Konsumprisindeks:	46

I 1979 og i 1980 var stigningen i konsumprisindeksen svakere enn stigningen i de tre andre indeksene. I 1981 og 1982 var veksten i konsumprisene sterkest. Konsumprisstigningen fra 1981 til 1982 har etter tall for de 10 første månedene vært 3—5 prosentpoeng høyere enn økningen i produsent- og engrosprisindeksen.

En svakhet ved sammenlikning av totalindeksene for import, norsk produksjon, engroshandel og konsum er at de til dels omfatter svært ulike varer. Importprisindeksen omfatter ikke bare konsumvarer og vareinnsats til konsumvareproduksjon, men også vareinnsats til eksportvareproduksjon, vareinnsats til investeringsvareproduksjon og ferdige investeringsvarer. Likeledes omfatter produsentprisindeksen eksportvarer og investeringsvarer, og engrosprisindeksen inkluderer investeringsvarer. Konsumprisindeksen omfatter ikke bare varer, men også tjenester, noe ingen av de andre indeksene gjør. Det kan derfor være nyttig å supplere informasjonen fra figur 2.1 med oppgaver over prisveksten etter delindekser fra hver av de fire indeksene. Tall for dette er gjengitt i tabell 2 c.

[1]) Gjennomsnittlig indeks i 1978 sammenlignet med gjennomsnittlig indeks for de 10 første måneder (for importprisindeksen de 9 første måneder) i 1982.

Ved sammenlikning av disse delindeksene må en imidlertid være klar over at de følger ulike vare- og næringsinndelinger. Importprisindeksen og engrosprisindeksen følger riktignok begge SITC-inndelingen og skulle dermed langt på vei være sammenliknbare. Men konsumprisindeksen har sin egen inndeling i konsumgrupper, og produsentprisindeksen følger næringer og ikke varer. En sammenlikning vanskeliggjøres også av at for enkelte av delindeksene fra engrosprisindeksen og produsentprisindeksen, er tallet på representantvarer så lavt at feilmarginene er spesielt store.

Likevel mener Beregningsutvalget at en sammenlikning av enkelte delindekser fra disse fire indeksene, i alle fall et stykke på vei, bekrefter det inntrykk en sitter igjen med fra figur 2.1. Stigningen i 1982 i konsumprisene må først og fremst skyldes innenlandske forhold, mens den svake prisstigningen fra importerte varer isolert sett må ha bremset prisstigningen.

En sammenlikning av stigningen i delindeksene for engroshandel og konsum for 1982 peker også i retnings av at en faktor bak den sterke økingen i konsumprisene kan ha vært utviklingen i kostnader og/eller fortjenestemarginer for enkelte varegrupper i detaljhandelen. For alle delindeksene som er gjengitt i tabellen har prisstigningen i 1982 vært sterkere ved konsumhandelen enn ved engroshandelen.

Prisdirektoratets vurderinger

På oppfordring fra Beregningsutvalget har Prisdirektoratet også i år forsøkt å vurdere endringer i avanse- og påslagssatser. Prisdirektoratets rapport er gjengitt som vedlegg.

Prisdirektoratets kilde har vært meldinger etter midlertidige forskrifter av 17. desember 1981 fra bedriftene til direktoratet og Statens pristilsyn og undersøkelser i bedriftene foretatt av Pristilsynet. Varene som undersøkelsen omfatter, dekker om lag halvparten av vektgrunnlaget i konsumprisindeksen. De største gruppene er kjøtt og diverse matvarer, bekledningsartikler og tekstiler, bil, bensin og olje, møbler og skotøy. Undersøkelsen omfatter en rekke tjenesteytende bransjer, og er på dette punkt utvidet i forhold til fjorårets undersøkelse.

Prisdirektoratet oppsummerer sin undersøkelse med at enkelte avansesatser i varehandelen kan ha økt etter årsskiftet 1981/82, men at dette ikke er en alminnelig tendens. Undersøkelsene tyder på at det kan ha vært øking i avansene bl.a. for bekledningsartikler og møbler. Direktoratet gjør imidlertid oppmerksom på at en del detaljavansesatser på møbler

Figur 2.1. *Prisstigning fra året før i pst. etter totalindeksene for import[1]), norsk produksjon, engroshandel og konsum.*

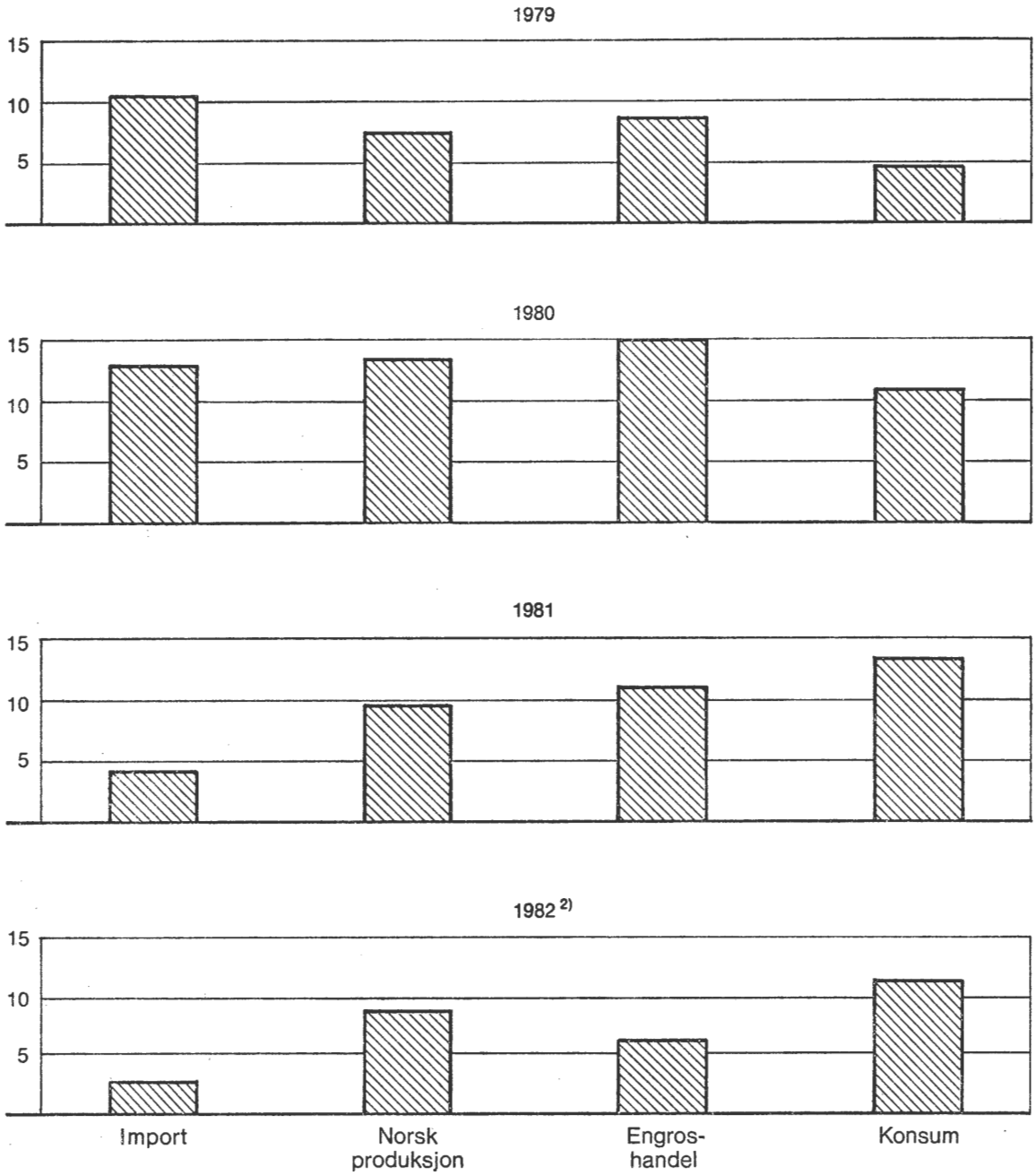

[1]) Import i alt unntatt skip.
[2]) Vekst fra de 10 første månedene i 1981 (for importprisindeksen de 9 første måneder) til samme periode i 1982.

Tabell 2 c. *Sammenlikning av prisstigningen etter importprisindeksen, produsentprisindeksen, engrosprisindeksen og konsumprisindeksen for enkelte varer. Prosentvis prisvekt fra foregående år.*

Importprisindeks						Produsentprisindeks						Engrosprisindeks						Konsumprisindeks					
SITC	Navn	1979	1980	1981	1982[1])	Næ-rings-gruppe	Navn	1979	1980	1981	1982[2])	SITC	Navn	1979	1980	1981	1982[2])	Kon-sum-gruppe	Navn	1979	1980	1981	1982[2])
732	Motorkjøre-tøyer	3,9	-2,1	3,9	4,6							732	Motorkjøre-tøyer	6,2	5,6	4,9	3,9	61	Kj. av egne transp.midl.	11,5	4,8	4,3	7,8
725	Elektriske husholdn.-apparater	5,9	7,3	-1,6	0,4	383	Prod. av elektriske app. og materiell	4,3	9,7	7,5	7,7	725	Elektriske husholdn.-apparater	5,3	5,7	5,6	3,1	43	Komfyrer, kjølesk. o.a. elektrisk utstyr	5,3	8,8	10,0	8,2
82	Møbler	10,4	3,3	3,8	8,1	332	Prod. av møbler og innredning av tre	3,2	7,8	8,0	11,7	82	Møbler	4,6	9,9	8,5	9,0	41	Møbler og golvtepper	2,7	9,8	18,9	10,8
332	Mineralolje-produkter	56,2	35,4	19,7	5,4	353	Raff. av jordolje	20,2	45,3	19,7	5,0	332	Mineralolje-produkter	38,5	47,0	20,0	3,8	322	Petr. og fyr. olje m.v.	16,3	53,7	27,1	10,2
85	Fottøy	15,6	6,8	-4,1	6,9	324	Prod. av skotøy	7,7	9,0	7,4	7,7	85	Skotøy	5,5	6,0	5,0	2,7	23	Sko og skorep.	9,2	11,7	10,4	5,4
84	Klær og hodeplagg	9,2	8,9	4,5	7,0	322	Prod. av klær unntatt skotøy	3,5	5,3	5,2	2,6	84	Klær	5,4	6,4	6,1	4,1	21	Bekled-ningsart.	4,6	9,5	11,6	8,3
						313	Prod. av drikkevarer	1,1	4,0	19,0	12,6	11	Drikkevarer	1,7	4,5	18,3	12,0	11	Drikkevarer	1,1	4,1	23,4	13,4
07	Kaffe, te, kakao, krydderier	-6,8	8,2	-15,1	-2,7							07	Kaffe, ka-kao, sjok., te og krydderier	-0,7	6,8	-2,2	7,1	08	Kaffe, te, kakao, koke-sjokolade	-9,5	6,2	-10,3	11,3
						311	Prod. av næ-ringsmidler	4,1	8,8	18,6	9,5	02	Mjølk, smør, ost og egg	4,7	9,8	14,2	11,6	03	Mjølk, fløte, ost og egg	7,0	11,2	20,9	17,3
						311	Prod. av næ-ringsmidler	4,1	8,8	18,6	9,5	01	Kjøtt og kjøttvarer	5,1	8,8	26,8	9,5	01	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	5,6	7,4	20,0	10,4
332	Mineralolje-produkter	56,2	35,4	19,7	5,4	353	Raff. av jordolje	20,2	45,3	19,7	5,0	332	Mineralolje-produkter	38,5	47,0	20,0	3,8	621	Bensin og olje	6,7	30,5	17,6	5,0

[1]) Prisstigning fra de tre første kvartaler i 1981 til samme periode i 1982.
[2]) Prisstigning fra januar—oktober 1981 til samme periode i 1982.

ble satt ned høsten 1981 etter pålegg fra prismyndighetene. Prisdirektoratets undersøkelse indikerer ikke at avansesatsene i handelen har økt så mye som tabell 2 c skulle tyde på. En sammenlikning vanskeliggjøres imidlertid av at Prisdirektoratets undersøkelse for de fleste varene tar utgangspunkt i avansesatsene ved utgangen av 1981. Oppgavene for prisindeksene baserer seg derimot på en sammenligning av gjennomsnittlig indeks i de ti første månedene (for importprisene de ni første månedene) i de to årene.

Når det gjelder tjenesteytelser, tyder Prisdirektoratets undersøkelse på at prisene og påslagene har økt sterkere enn økingen i lønnskostnadene skulle tilsi innenfor visse bransjer.

Finansdepartementets anslag

I forbindelse med utarbeidelsen av Regjeringens nasjonalbudsjett for 1983 har Finansdepartementet forsøkt å vurdere i hvilken grad ulike faktorer har bidratt til prisstigningen i 1982. I dette arbeidet la Finansdepartementet til grunn en stigning i konsumprisene på ca. 11,5 pst. fra 1981 til 1982. (Beregningsutvalget anslår i dag at prisstigningen fra 1981 til 1982 blir 11,4 pst.). For å beregne bidraget fra ulike faktorer har Finansdepartementet benyttes planleggingsmodellen MODIS IV. Driftsresultatet i næringer som kan overvelte økte kostnader i priser er beregnet residualt. Når det gjelder nærmere beskrivelse av den prognoseteknikk Finansdepartementet bruker, henvises det til vedlegg 2 i NOU 1982: 1 (Beregningsutvalgets høstrapport i 1981).

Etter Finansdepartementets anslag har økte importpriser og økte lønnskostnader bidratt med henholdsvis 1,8 og 2,6 prosentpoeng til den samlede vekst i konsumprisindeksen fra 1981 til 1982. Reduksjonen i subsidiene og økte avgifter fra årsskiftet 1981/82 er beregnet å ha gitt en økning i konsumprisindeksen på 0,6 prosentpoeng, mens stigningen i offentlig regulerte priser, jordbrukspriser, husleie og priser som antas å bli bestemt på verdensmarkedet er beregnet å ha bidratt med 4,9 prosentpoeng. En svak produktivitetsutvikling er anslått å ha bidratt lite til å dempe prisveksten. Resten av stigningen i konsumprisindeksen, om lag 1,8 pst., har Finansdepartementet som en restpost tilbakeført til økte driftsresultatandeler i første rekke i skjermede næringer. Tallet må ses på bakgrunn av at en øking i bruttodriftsresultat som ville gitt uendret andel av bruttoproduksjon fra 1981 til 1982, isolert sett ville ha bidratt med om lag ett prosentpoeng til økingen i konsumprisene.

Oppsummering

Som det framgår av avsnitt 2, vil prisstigningen i 1982 bli lavere enn i 1981, men likevel såpass høy som bort i mot 11,5 prosent.

Prisstigningen i 1982 ser etter Beregningsutvalgets vurdering ut til å ha sammenheng med betydelig vekst i flere av de prisbestemmende faktorer i vår indre økonomi. Lønningene har økt forholdsvis sterkt, særlig i en del tjenesteytende næringer, blant dem varehandel. Viktige offentlig regulerte priser er satt betydelig opp. Beregninger gjort i Finansdepartementet tyder på at det har funnet sted en øking i påslagssatser eller driftsresultatets andel av verdiskapningen i deler av næringslivet uten at en med sikkerhet kan si hvor. Prisdirektoratets undersøkelser, som på dette punkt finner en viss støtte i delindeksene for engros- og konsumprisindeksene, tyder på at enkelte avansesatser i varehandelen kan være satt opp, men synes samtidig å vise at dette ikke har vært en alminnelig tendens. Derimot tyder Prisdirektoratets materiale på at bedriftenes prosentpåslag på lønnssatsene har økt i en del andre tjenesteytende bransjer.

Importprisstigningen har i 1982, som i de nærmeste foregående år, virket dempende på prisutviklingen.

KAPITTEL 3

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1. KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

Valutamarkedet har også i 1982 vært preget av sterke kurssvingninger, særlig siden mai. Amerikanske dollar hadde fram til da svingt innenfor moderate grenser overfor de europeiske valutaene. Fra mai til november appresierte dollar på ny sterkt slik som i 1981. Overfor tyske mark styrket dollar seg ca. 12 pst. i dette tidsrommet.

Den norske krone falt den første tiden ikke like sterkt overfor dollar som mange andre europeiske valutaer. Dette endret seg fra 2. august da vektene i den norske valutakurven ble justert slik at norske kroner i større grad enn før ville følge de europeiske valutaers bevegelse. Dollarens vekt i valutakurven ble da redusert og de europeiske valutaers vekt tilsvarende økt. Endringene innebar samtidig en faktisk nedskrivning av norske kroner med ca. 3 pst.

Med virkning fra 6. september ble den norske krone på ny nedskrevet med 3 pst.

Våre naboland har også devaluert sine valutaer de siste månedene og da meget kraftig. Finske mark ble skrevet ned 7. oktober med 4 pst. og med ytterligere 6 pst. fire dager senere. I mellomtiden devaluerte Sverige sin valuta med 16 pst. Begge land iverksatte samtidig eller planla tiltak som skal støtte opp under den gunstige effekten kursendringene kan ha på innenlandsk produksjon og sysselsetting.

Disse kursendringene medførte også en nedjustering av den norske krones verdi med ca. 2 ¾ pst. i forhold til de øvrige land i valutakurven. Det er en følge av at det valutakurvsystemet den norske krone er knyttet til.

Også innen det europeiske valutasystem, EMS, som de fleste EF-valutaer er knyttet til, er det foretatt kursendringer det siste året. 21. februar ble danske kroner skrevet ned med 3 pst. og belgiske franc med 8,5 pst. Fra 14. juni fulgte en ny paritetsendring da franske franc ble skrevet ned med 5,75 pst. italienske lire med 2,75 pst, mens tyske mark ble revaluert med 4,25 pst.

Generelt er kronens kurssvingninger dempet i forhold til de svingninger andre valutaer er utsatt for. Det skyldes den valutakurven Norge etablerte i desember 1978, og som nå videreføres med justerte vekter. Dette systemet holder kronens verdi noenlunde fast i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere.

Et samlet bilde av utviklingen i kronens internasjonale verdi i årene 1973 til 1982 er vist i figur 3.2. Tallene er framkommet ved at en har veid sammen valutakursendringene i våre 13 viktigste konkurrentland målt med norske kroner. Beregningene er utført på samme måte som valutakursberegningene i tabell 3 b over utviklingen i norsk industris konkurranseevne. Figuren gir således et bilde av valutakursutviklingens betydning for konkurranseevnen. I figuren betyr stigende kurve øking i kronens internasjonale verdi, og fallende kurve, nedgang i kronens verdi.

Figuren viser at kronens internasjonale verdi har hatt en oppgang fra 4. kvartal i fjor til 2. kvartal i år. Dette er i første rekke en virkning av den sterke stigningen i dollarkursen fram til august i år. I 3. kvartal sank kroneverdien igjen i samband med nedskrivningen av vår valuta.

På årsbasis regnet fra 1981 til 1982 ligger det likevel an til en viss oppgang i den norske krones internasjonale verdi når den måles som i figur 3.2. Oppgangen er i tabell 3 b anslått til 0,4 pst.

En har da forutsatt at novemberkursene holdes konstante ut året.

Det presiseres at den beregnede appresiseringen er knyttet til IMF-vektene, og at andre vektsystemer vil gi andre resultater. Videre vil Beregningsutvalget bemerke at anslått appresiering er et gjennomsnittstall som dekker over til dels sterke endringer i kursene på de enkelte valutaer. Som før nevnt har f.eks. kursutviklingen i 1982 fra mai vært preget av fortsatt sterk kursoppgang for nord-amerikanske valutaer. Også kursene på de fleste vest-europeiske valutaene var høyere i novem-

Fig. 3.1. *Middelkurser i Oslo (N.kr. pr. enhet) for US-dollar, britiske pund, tyske mark og svenske kroner. Månedsgjennomsnitt.*

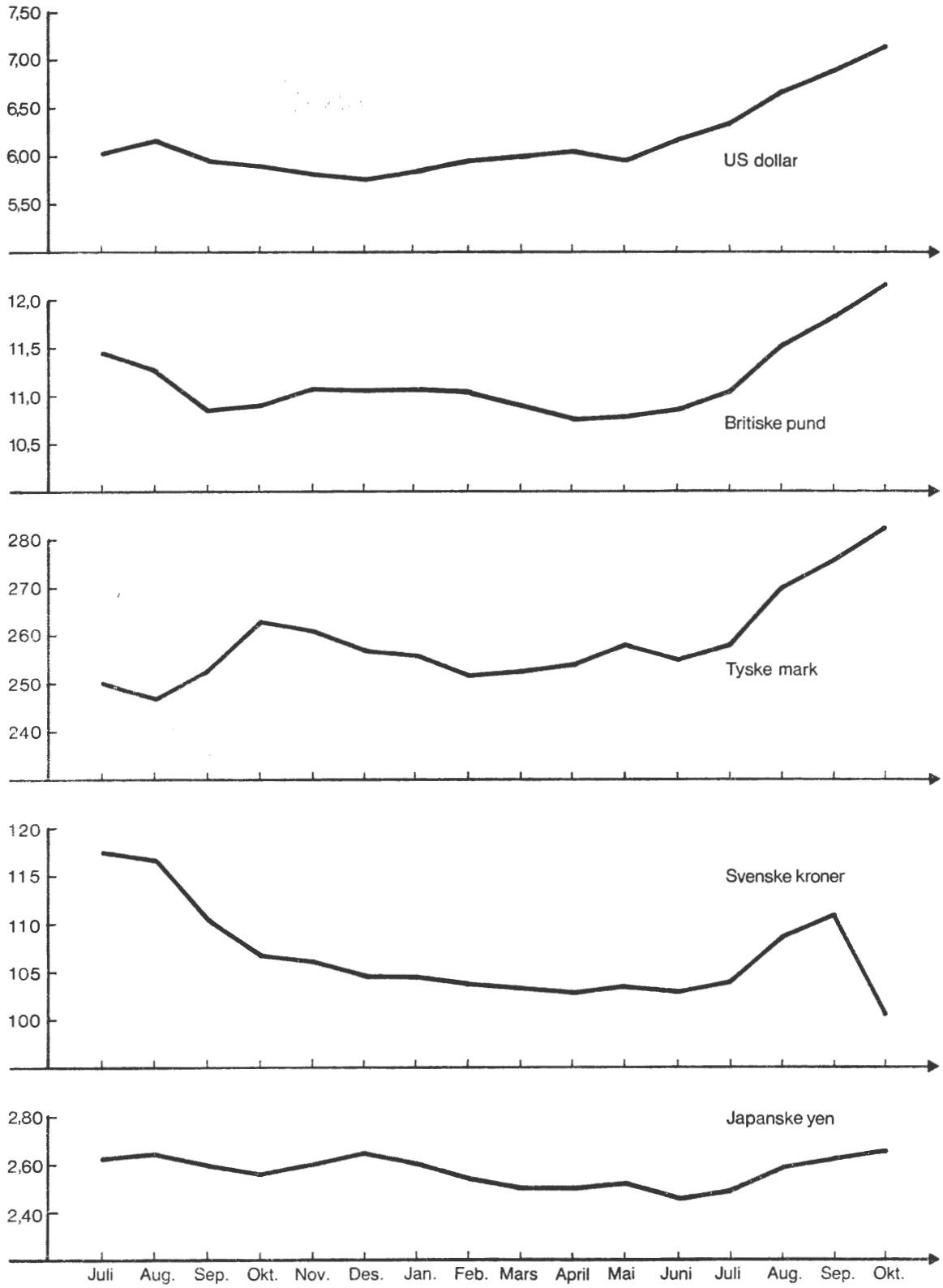

Fig. 3.2. *Kursutviklingen for den norske krone målt med IMF-vekter. Indeks: 1975 = 100*

ber enn i mai både på grunn av de norske kursjusteringene og tilpasningen innenfor valutakurven som følge av de svenske og finske devalueringene. På den annen side lå kursen både på svenske kroner og finske mark lavere.

2. LØNNSKOSTNADENE I INDUSTRIEN

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) utgjør — direkte og indirekte — anslagsvis 70 pst. av kostnadene for de fleste varer og tjenester som framstilles i konkurranse med utlandet. For utviklinken i konkurranseevnen vil derfor lønnsutviklingen sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få avgjørende betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien.

En må imidlertid være klar over at kostnader knyttet til kapital, energi og råvareinnsats faller utenfor dette begrepet. Tallene er derfor best egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurransestillingen fra et tidspunkt til et annet for de mest arbeidsintensive industrigrenene. Dersom det skjer store endringer i en rekke andre kostnader, kan dette også påvirke industriens konkurranseevne sterkt.

I tabell 3 a er vist et samlet mål for utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri sammenliknet med kostnadsutviklingen i andre land for perioden 1961 til 1982.

Tabell 3 a. *Lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri i forhold til våre viktigste handelspartnere.*[1])

	1961	1965	1970	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Indeks	87,9	88,2	100,0	110,4	120,0	129,2	136,6	128,1	121,8	122,4	125,0	129¼
Endringer i prosent fra året før[2])		0,1[2])	2,5[2])	2,5	8,7	7,7	5,7	— 5,8	— 5,4	0,5	2,1	3½

[1]) Tallene er beregnet som forholdet mellom lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri og et veiet gjennomsnitt (IMF-vekter) av lønnskostnadene (målt i norske kroner) pr. produsert enhet i industrien i andre OECD-land. Se for øvrig fotnote 1, tabell 3 b.
[2]) Årlig gjennomsnitt fra foran nevnte år.
Kilde: For 1961—1981 IMF, for 1982, Salderingsproposisjonens anslag for handelspartnere, men egne anslag for norsk industri.

Den bedringen i vår kostnadsposisjon som startet i løpet av 1977 og fortsatte i de to følgende årene 1978 og 1979, nådde et vendepunkt i 1980. Mot slutten av året forverret norsk industris konkurranseevne seg og denne utviklingen fortsatte gjennom 1981.

I 1979 og 1980 hadde vi ifølge tabell 3 a kommet tilbake til omtrent samme konkurranseposisjon som i 1975. Bedringen i konkurranseevnen mellom 1977 og 1980 kan i hovedsak tilskrives lavere vekst i lønnskostnadene i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere. Valutakursutviklingen bidro også isolert sett til bedret konkurranseevne i denne perioden, mens produktivitetsutviklingen hadde motsatt effekt med klart svakere vekst innen norsk industri i disse årene enn hos gjennomsnittet for våre handelspartnere.

Fra 1981 til 1982 regner Beregningsutvalget nå med 10,2 pst. lønnsvekst for industriarbeidere. Lønnsveksten for funksjonærer i industrien er anslått til 11,8 pst. Lønnsveksten for industrien under ett antas dermed å bli ca. 10,8 pst. fra 1981 til 1982. Produktivitetsveksten antas å bli 1,4 pst. Lønnskostnadene pr. produsert enhet vil med disse forutsetningene øke med ca. 9,3 pst.

Lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere er antatt å øke med 6 pst. fra 1981 til 1982. I samme tidsrom regner en med en gjennomsnittlig kursoppgang på 0,4 pst. for norske kroner.

Alt i alt regner Beregningsutvalget med en forverring i norsk industris konkurranseevne fra 1981 til 1982 i størrelsesorden 3 ½ pst.

Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien innen de enkelte land, er gjengitt i tabell 3 b. Tabellen gir et bilde av utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i de enkelte land og hvilke store forskjeller det er i kostnadsutviklingen mellom de enkelte land. P.g.a. de store forskjellene vil ikke et veiet gjennomsnitt gi fullgodt uttrykk for den endrede konkurransesituasjonen norsk industri vil stå overfor.

Fig. 3.3. *Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri i forhold til våre handelspartnere. 1970 = 100*

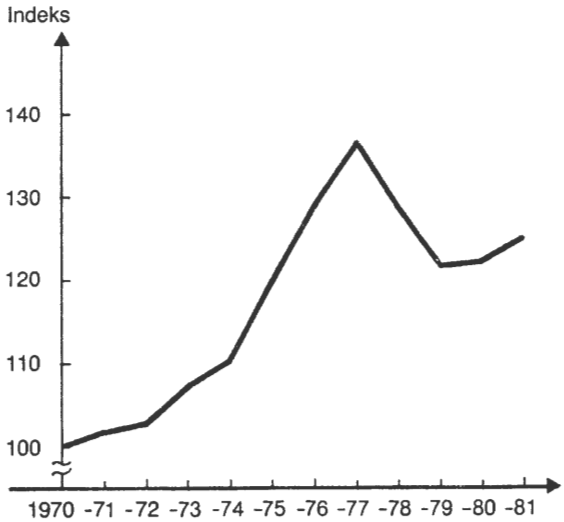

En rekke av våre viktigste handelspartnere, bl.a. Storbritannia, Japan, Vest-Tyskland og Sverige, ventes å få en klart gunstigere kostnadsutvikling enn Norge i 1982 målt i felles valuta. På den annen side ser kostnadsutviklingen i USA, målt i felles valuta, ut til å bli sterkere enn den norske. Valutakursutviklingen er sterkt medvirkende til dette.

Beregningsutvalget finner grunn til å understreke at beregninger av utviklingen i de relative lønnskostnader nødvendigvis har store usikkerhetsmarginer. Ikke bare er usikkerheten knyttet til egne lønnskostnadsanslag, men også til anslagene for våre viktigste handelspartnere og valutakursutviklingen framover. Konklusjonene overfor må derfor tolkes med varsomhet.

Beregningsutvalget vil understreke at utviklingen i industriens konkurranseevne slik denne vanligvis defineres, ikke kan ses uavhengig av et lands økonomiske utvikling. Framveksten av oljevirksomheten i 1970-årene har som en kunne ventet, påvirket produktivitetsveksten og dermed konkurranseevnen i den tradisjonelle industrien. Vi er et lite land og oljevirksomhetens behov for kvalifisert arbeidskraft: ingeniører, teknikere, markedsføringsfolk og annen arbeidskraft, måtte nødvendigvis skje i et konkurranseforhold med annen virksomhet. Oljevirksomheten ga oss fordelen ved betydelig handlefrihet i utenriksøkonomien.

Tabell 3 b. *Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien. Prosentvis endring fra året før.*

	IMF-vekter[1])	LPE-endring i nasjonal valuta			Valutakursutvikling overfor norske kroner			LPE-endring i norske kroner		
		1980	1981	1982[2])	1980	1981	1982[3])	1980	1981	1982
Belgia	2,2	5,2	6,2	3/4	-1,5	-10,2	-9,6	3,6	-4,4	-9
Canada	3,3	12,4	9,9	15 1/2	-2,3	13,3	9,8	9,8	24,5	26 3/4
Danmark	6,3	6,6	2,5	7 3/4	-8,9	-8,1	-4,2	-2,9	-5,8	3 1/4
Frankrike	8,5	13,1	10,8	12 3/4	-1,7	-9,5	-7,3	11,2	0,3	4 1/2
Italia	3,1	12,0	18,2	15 1/2	-5,2	-12,3	-6,1	6,2	3,7	8 1/2
Nederland	4,3	4,7	2,6	2	-1,5	-7,4	4,5	3,1	-5,0	6 1/2
Storbritannia	13,6	23,2	8,6	4 3/4	7,0	0,9	-2,5	31,8	9,6	2
Sverige	13,9	10,5	9,5	5 1/4	-1,2	-2,7	-9,3	9,2	6,5	-4 1/2
Sveits	1,1	1,6	6,6	8	-3,1	-0,7	8,2	-1,5	5,9	17
Vest-Tyskland	16,4	7,8	4,5	2	-1,6	-6,6	4,3	6,1	-2,4	6 1/2
Østerrike	1,4	4,7	7,8	3 1/2	0,8	-5,7	4,7	5,5	1,7	8 1/2
Japan	15,7	-0,2	2,9	3 1/2	-5,6	18,9	-1,0	-5,8	22,3	2 1/2
USA	10,2	11,6	7,3	9 3/4	-2,5	16,2	12,8	8,8	24,7	23 3/4
Veid gjennomsnitt av Norges viktigste handelspartnere	100	9,8	6,8	6	-1,7	1,4	-0,4	7,9	8,3	5 3/4
Norge		8,2	10,1	9 1/4				8,2	10,1	9 1/4
Endring i relativ lønnskostnad pr. produsert enhet i norsk industri. Prosentvis endring fra foregående år								0,3	1,7	3 1/2

[1]) Disse vektene angir den samlede konkurransemessige betydning de respektive land har for norsk tradisjonell eksport og hjemmekonkurrerende varer. De angir både den betydning landene har som direkte avtakere av norske produkter og den rolle de spiller som konkurrenter på våre markeder innen de samme produktgrupper. Vektene er laget med basis i 1975.

[2]) Anslag.

[3]) Forutsatt valutakursene i november konstante ut året.

[4]) Tallene samsvarer ikke fullt ut med vekstratene i tabell 3 a pga. beregningsmåten. I tabellen over er prosentendring fra det ene året til det andre veid sammen som et aritmetisk gjennomsnitt, mens tabell 3 a er beregnet fra geometriske gjennomsnitt og fast basisår.

Den større handlefriheten ble benyttet til å motvirke det økonomiske tilbakeslaget internasjonalt. Tiltakene for å holde industrisysselsettingen oppe, medvirket til svakere produktivitetsvekst i forhold til andre land med større nedgang i industrisysselsettingen enn hos oss. Den generelle motkonjunkturpolitikken førte til betydelig ekspansjon i skjermede næringer, noe som igjen bidro til å heve industriens kostnadsnivå i forhold til utlandet.

Disse forhold er viktige årsaker til den tradisjonelle industriens tap i konkurranseevne. Den forbedring i konkurranseevnen vi oppnådde i perioden 1977—80 representerer et klart brudd med svekkelsen siden begynnelsen av 1960-årene (se tabell 3 a). Senere er igjen konkurranseevnen svekket.

KAPITTEL 4

Konjunktursituasjonen

1. VERDENSØKONOMIEN

Den internasjonale økonomi opplevde i 1980 et kraftig konjunkturtilbakeslag. Siden den gang har samlet produksjon og etterspørsel vist bare små endringer i Vest-Europa. I USA tok aktivitetsnivået seg imidlertid sterkt opp mot slutten av 1980, men oppgangen ble avløst av ny nedgang allerede høsten 1981.

Gjennom 1982 har utviklingen vært meget svak i hele den industrialiserte verden. OECD ventet i sin juli-rapport en moderat oppgang i annet halvår i år både i Vest-Europa og USA. Men dette har vist seg å ikke slå til. I Vest-Europa viser samlet produksjon og etterspørsel stagnasjon eller tilbakegang, og også i USA er oppgangen uteblitt. Arbeidsløsheten øker stadig, og totalt er det nå om lag 30 millioner ledige i OECD-landene. Prisstigningen er avtakende for OECD-landene.

Når den ventede konjunkturoppgangen er uteblitt skyldes det to forhold: En svikt i eksporten til land utenfor OECD og et rentenivå som har vært holdt oppe av en stram pengepolitikk i toneangivende land. Riktignok har det nominelle rentenivå falt sterkt den siste tiden, særlig de korte rentene, men det reelle rentenivået er fortsatt høyt.

I Vest-Europa har de fleste konjunkturindikatorer vist stagnasjon eller tilbakegang siden i sommer. Industriproduksjonen er gått klart tilbake. Av de store land har Vest-Tyskland vist den svakeste utviklingen, og i september var industriproduksjonen der 6,5 prosent lavere enn ett år før. Den svake utviklingen i Vest-Tyskland skyldes svikt både i eksporten og innenlandsk etterspørsel. I de andre store landene gir den private konsumetterspørsel visse vekstimpulser, men samhandelen med andre verdensdeler virker kontraktivt.

I USA falt samlet produksjon sterkt i siste del av 1981. Nedgangen stanset opp kort etter årsskiftet, men ny vekst har ikke satt inn. Etter de siste reviderte tall har volumet av bruttonasjonalproduktet ikke vist noen vekst i perioden fra første til tredje kvartal i år. De føderale skattene ble redusert 1. juli, men økningen i det private konsumet har likevel til nå vært svakere enn ventet. Arbeidsløsheten er steget sterkt det siste året, men inflasjonen er sterkt dempet. Prisene økte bare med 3 prosent gjennom siste år, om lag 6 prosent mindre enn året før.

I Japan er samlet produksjon og etterspørsel i jamn vekst, og både arbeidsløshet og prisstigning er lav. En reduksjon i volumet av eksporten fra siste årsskiftet er blitt møtt med stimulanser til den innenlandske etterspørsel.

Den amerikanske dollar har fortsatt å stige i verdi det siste året. Dollarverdien av EF's felles valutaenhet, ECU, avtok med 8 prosent fra 3. kvartal 1981 til 3. kvartal 1982. Dette kommer i tillegg til den sterke appresieringen av dollar gjennom året før. Yen har sunket noe i verdi i forhold til ECU det siste året. Verdistigningen på amerikanske dollar har sammenheng med den økonomiske politikken i USA. Et stort budsjettunderskudd kombinert med en stram pengepolitikk har holdt rentenivå og dollarverdi oppe. Rentenivået har vært holdt høyt også i resten av OECD. Dels har dette vært nødvendig for å hindre kapitalutstrømming, men det skyldes også at mange av landene har lav vekst i pengemengden som selvstendig målsetting. Det høye rentenivået har forsterket nedgangen i den private investeringsetterspørsel. I den siste tiden har rentenivået falt i mange av OECD-landene, og det er tegn som tyder på at den amerikanske sentralbanken nå følger en mindre stram pengepolitikk.

Finanspolitikken har i likhet med pengepolitikken gjennomgående vært stram. Hovedmålet har vært å dempe pris- og kostnadsveksten. Av de store landene er det i tillegg til Japan bare Frankrike som har forsøkt å føre en ekspansiv politikk. Den nye franske regjeringen prøvde dette i fjor, men økende prisstigning og underskudd i handelen med utlandet tvang fram en omlegging i politikken. Pris- og kostnadsstigningen er sunket i OECD som følge av den stramme økonomiske politikken, men i Vest-Europa også som resultat av direkte inngrep i lønns- og prisdannelsen.

Flere land innførte prisstopp for kortere eller lengre tid i 1982, blant annet Frankrike, Sverige og Finland. Danmark har innført lønns- og avansestopp. Enkelte land gjør nå forsøk på å redusere omfanget av automatisk indeksjustering av lønningene. I Danmark er alle indeksklausuler suspendert fram til våren 1985, og i Nederland har arbeidstakerne avstått fra en avtalt indeksjustering av lønninger fra 1. januar 1983. Den svenske regjering en forsøker å få gjennomslag for at økt prisstigning som følge av devalueringen ikke skal bli kompensert ved høyere lønninger. I flere land stiger lønningene nå langsommere enn prisene.

I det norske nasjonalbudsjettet for 1983 som ble lagt fram i oktober, ble det regnet med en vekst i OECD-landenes samlede bruttonasjonalprodukt på 2,5 prosent fra 1982 til 1983. I dag er det grunn til å tro at utviklingen vil bli svakere enn dette. Beregningsutvalget regner bare med meget svak vekst i Vest-Europa. Noe av årsaken til at vekstanslagene må nedjusteres for Vest-Europa er at enkelte av landene har foretatt tildels betydelige tilstramminger i den økonomiske politikken siden nasjonalbudsjettet ble lagt fram. I Danmark har den nye regjeringen fått vedtatt innstramminger på de offentlige budsjetter på om lag 19 milliarder danske kroner. Også i Vest-Tyskland, Nederland og Sverige er det gjennomført tiltak som vil svekke den innenlandske etterspørsel. I Sverige skjedde dette samtidig med devalueringen i oktober. En svakere utvikling i disse fire landene gir lavere vekstanslag også for de andre OECD-landene. Utvalget regner

Tabell 4 a. *Utvikling i bruttonasjonalproduktet, import og industriproduksjon i OECD-området. Prosentvis endring.*

	Eksportvekter 1981	Årlig gj.snitt 1970—80	Fra foregående år 1981	1982[1])	1983[1])
BNP:					
Belgia	2,7	3,2	—1,7	—0,5	1
Danmark	9,4	2,3	—0,2	1,7	½
Finland	4,4	3,5	1,4	0,5	1½
Frankrike	5,3	3,6	0,3	1,5	½
Italia	3,5	3,1	—0,2	0,7	0
Nederland	5,9	2,8	—1,2	—1,2	—1½
Storbritannia	18,2	1,9	—2,2	0,5	1
Sverige	21,2	1,9	—0,8	0,5	1½
Vest-Tyskland	17,4	2,8	—0,2	—1,3	0
Japan	2,4	4,9	3,0	2,5	3½
USA	9,6	3,0	1,9	—1,6	2
Veid gjennomsnitt Norges viktigste handespartnere		2,6	—0,4	0,0	1
OECD totalt		3,3	1,2	—0,5	1½
— Sju store		3,3	1,3	—0,5	1½
— Andre OECD-land		3,1	0,7	0,5	1
Norge[2])		4,6	0,8	0,3	0,4
Import av bearbeidde industrivarer, Norges handelspartnere		6,2	1,6	2,0	2
Industriproduksjon:					
Norges viktigste handelspartnere		2,2	—1,5	—1,0	1

[1]) Anslag basert på opplysninger fra OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder..

[2]) Norges vekst i BNP i 1982 og 1983 eksklusive sjøfart og oljevirksomhet anslås til h.h.v. 0,3 og 1,2.

Tabell 4 b. *Utviklingen i konsumprisene i OECD-området. Prosentvis endring.*

	IMF vekter	Årlig gj.snitt 1970—80	Fra foregående år 1981	Fra foregående år 1982[1])	Vekst de siste 6 mndr. til sept. 1982, regnet i årlig rate[2])	1982—83[1])
Belgia	2,2	7,4	7,6	9,8	11,9	8
Canada[3])	3,3	8,0	12,5	10,3	9,2	7½
Danmark	6,3	9,9	11,7	10,3	10,5	7½
Frankrike	8,5	9,6	13,4	11,5	7,7	9
Italia[3])	3,1	13,9	19,5	16,5	16,1	15¾
Nederland	4,3	7,3	6,7	5,5	4,3	4¼
Storbritannia[3])	13,6	13,7	11,9	8,5	6,1	5½
Sverige	13,9	9,3	12,1	9,00	5,1	12½
Sveits	1,1	5,0	6,5	5,0	9,0	4¼
Vest-Tyskland[3])	16,4	5,1	5,9	4,5	5,1	3¾
Østerrike[3])	1,4	6,3	6,8	5,5	3,1	4¼
Japan	15,7	9,0	4,9	3,0	5,8	3¼
USA	10,2	7,8	10,4	6,0	7,3	5¼
Veid gj.snitt handelspartnere		9,0	9,6	7,5	6,0	6½
OECD totalt		9,0	10,6	7,5	6,9	6¾
— Sju store		8,7	10,0	7,3	6,1	6
— Norge		8,4	13,6	11,4	8,3	—

[1]) Anslag.
[2]) Ikke sesongkorrigert.
[3]) Prisstigning i privat forbruk etter nasjonalregnskapsdefinisjoner for prognoseårene 1982 og 1983.
Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

likevel med at USA vil vise moderat vekst, og veksttakten for Japan bør kunne bli som tidligere antatt etter at det nå ser ut til at den innenlandske etterspørsel vil bli ytterligere stimulert. Hvis veksten i OECD-området neste år blir som Beregningsutvalget tror, vil arbeidsløsheten øke fra dagens rekordnivå på 30 millioner til 34 millioner i midten av 1983. Hovedtrekk ved den realøkonomiske utvikling i OECD-området de siste år og utsiktene for 1983 er gitt i tabell 4 a. For Norge er vekstanslagene fra salderingsproposisjonen (St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 17, (1982—83)) gjengitt uten at Beregningsutvalget har tatt standpunkt til tallene.

Tabell 4 b viser utviklingen i konsumprisene i OECD-området de siste årene og Beregningsutvalgets anslag for 1983. Anslagene er jamnt over satt lavere enn i nasjonalbudsjettet, men økt betydelig for Sverige på grunn av den sterke devalueringen i oktober.

2. NORSK ØKONOMI

Den realøkonomiske utviklingen

Den økonomiske politikken i Norge i 1982 har medført en ytterligere innstramming av finanspolitikken i forhold til foregående år og en fortsatt stram kredittpolitikk.

For regjeringen har det vært et mål å dempe veksten i statens utgifter for på den måten å bidra til dempet kostnadsvekst fra etterspørselssiden.

Gjennom 1982 har arbeidsløsheten økt sterkt. Det har foranlediget iverksetting og planlegging av tiltak med sikte på å motvirke denne utviklingen.

Tabell 4 c viser utviklingen i en del realøkonomiske hovedstørrelser i de siste årene sammen med anslag for utviklingen i 1982 og 1983. Anslagene er fra Salderingsproposisjonen.

Tabell 4 c. *Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring i volum.*

	Regnskap			Anslag[1])	
	1978—79	1979—80	1980—81	1981—82	1982—83
Privat konsum	3,2	2,2	1,5	1,2	1,4
Offentlig konsum	3,5	4,7	4,5	1,2	2,2
Bruttoinvesteringer i fast kapital	— 5,0	— 0,7	16,3	— 2,0	2,9
Sjøfart og oljevirksomhet	— 16,5	— 20,3	129,5	— 3,5	12,9
Annet	— 2,8	2,4	2,3	— 1,5	— 0,3
Innenlandske varer og tjenester (inkl. lagerinvestering)	3,7	4,6	1,2	2,1	2,3
Herav uten investering i sjøfart og oljevirksomhet	4,7	5,6	— 2,7	2,6	1,5
Eksport	2,6	2,2	0,6	— 1,1	0,4
Tradisjonelle varer	8,1	0,5	0,4	— 3,0	2,0
Annet	— 0,9	3,3	0,7	— 0,1	— 0,4
Import	— 0,7	3,6	1,7	3,0	4,8
Tradisjonelle varer	4,7	9,0	— 2,5	1,3	2,1
Annet	— 10,7	— 7,9	12,5	6,0	9,8
Bruttonasjonalprodukt	5,1	3,9	0,8	0,3	0,4
Herav uten sjøfart og oljevirksomhet	4,3	2,2	1,3	0,3	1,2

[1]) Kilde: Salderingsproposisjonen 1983 (St.prp. nr. 1, Tillegg nr. 17 (1982—83)).

Den svake internasjonale konjunkturnedgang setter i økende grad sitt preg på den økonomiske situasjon i Norge. Produksjons- og etterspørselsimpulsene fra utlandet er små, og store deler av næringslivet som leverer sine varer til eksport arbeider med lav kapasitetsutnytting og dårlig lønnsomhet. Også den innenlandske etterspørselen utvikler seg svakt. Industriproduksjonen er ytterligere svekket. Eksportvareproduksjonen har falt siden juli, mens en for konsumvarer, investeringsvarer og innsatsvarer, ikke finner noen utpreget trend gjennom året.

Industriproduksjonen i de tre første kvartalene i 1982 var 1,8 pst. lavere enn i samme periode i 1981. I oktober gikk produksjonen videre ned (sesongkorrigerte tall). Også i fjor falt produksjonen i oktober og ble liggende på et lavt nivå ut 4. kvartal. Industriproduksjonen for hele 1982 blir derfor trolig 1 3/4—2 pst. lavere enn i 1981. Fig. 4.1. viser produksjonsutviklingen 1979—1982 for de ulike konkurransetyper innen industri og bergverk.

I Salderingsproposisjonen anslo Finansdepartementet produksjonsnedgangen i industri og tradisjonelt bergverk til 1/2 pst. fra 1982 til 1983. Etterspørselsimpulsene fra utlandet var da anslått til å bli av samme størrelsesorden som omtalt i avsnittet foran. Industriproduksjonen i 1983 vil etter dette ligge 5—5½ pst. under toppnivået i 1974. I Salderingsproposisjonen var det regnet med en produktivitetsforbedring i norsk industri i 1983 på 1½ pst., hvilket innebærer en sysselsettingsnedgang på ca. 2 pst.

Etter alt å dømme vil det bli utviklingen i hjemmekonkurrerende industri som vil trekke den samlede industriproduksjon nedover i 1983. Deler av denne industritypen, f.eks. skipsindustri og byggevareindustri, må forventes å stå overfor svake vekstimpulser. I utekonkurrenrende industri kan en håpe på en viss vekst. Dette forutsetter at den forventede konjunkturutviklingen i Vest-Europa ikke blir betydelig svakere enn antatt.

Devalueringen av finske mark og særlig svenske kroner har svekket norsk industris konkurranseevne overfor industrien i disse land. På den annen side vil de to norske kursjusteringene i slutten av 1982 og kursnedgangen i samband med våre nabolands devalueringer, isolert sett virke positivt på vår konkurranseevne overfor industrien i de fleste andre samhandelsland. Disse forhold kan støtte oppunder en viss vekst i utekonkurrende industri neste år.

Disponibel realinntekt for Norge økte med hele 23 prosent fra 1978 til 1981. Økt utvinningstakt i Nordsjøen og prisstigning på olje og gass var årsak til den sterke økningen. Ut-

Fig. 4.1. *Produksjonsindeks for industri og bergverk. Sesongkorrigerte kvartalstall. 1975 = 100*

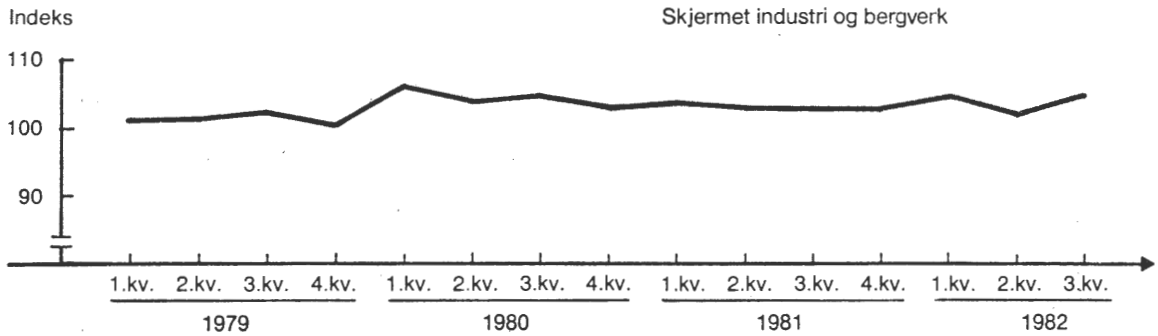

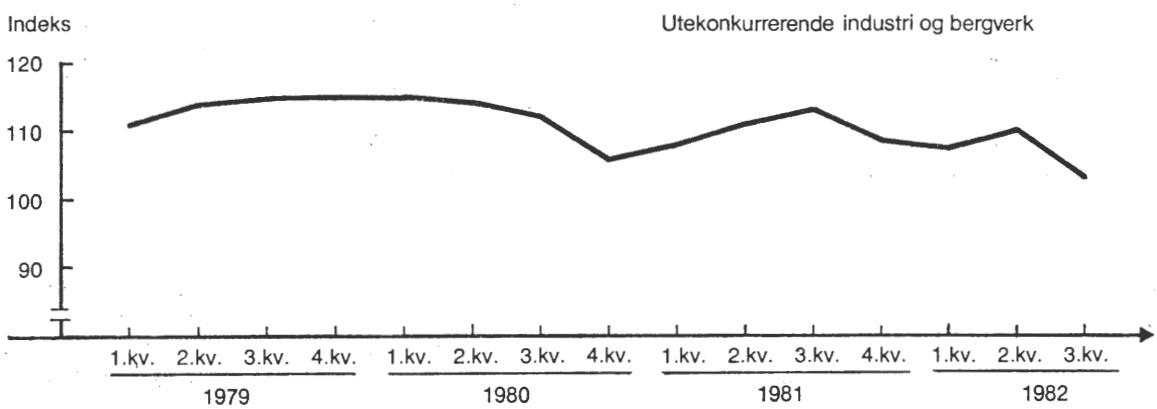

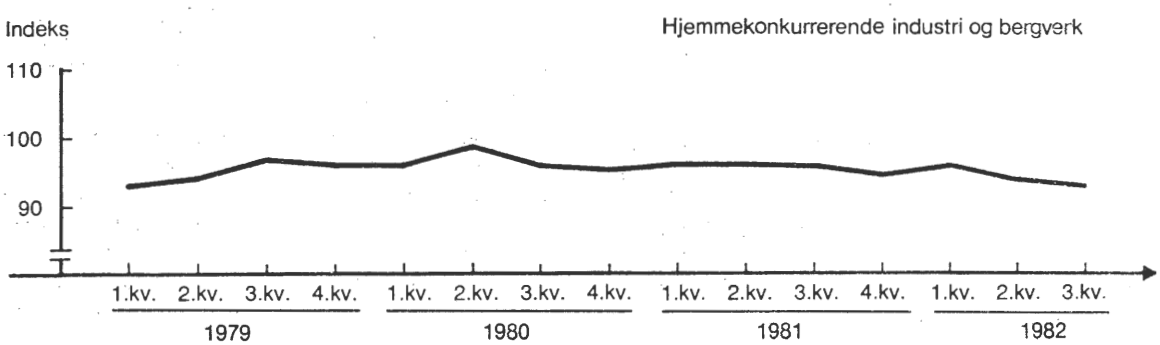

viklingen i disse faktorene i 1982 har vært den motsatte av foregående år. Dette bidrar til at disponibel realinntekt for Norge går ned mellom 1981 og 1982. I Nasjonalbudsjettet 1983 er nedgangen anslått til 2,1 pst. Beregningsutvalget antar at den kan bli noe mindre da nasjonalbudsjettetanslagene var basert på en nedjustering av oljeutvinningeanslagene med 5 pst. som nå synes uaktuell.

Den årlige bedringen en har hatt i driftsbalansen siden 1977, har stoppet opp i 1982. Mens driftsbalansen viste et overskudd på 13,8 milliarder korner i 1981, er det i 1982 regnet med et overskudd på om lag 4,2 miliarder kroner ifølge Salderingsproposisjonen. I 1983 er det antakelig grunn til å regne med underskudd. Dette skydes både en forverring i det samlede bytteforhold, noe som har sammenheng med svak prisutvikling på olje- og gasseksporten, og en sterk øking i den importkrevende investeringsaktiviteten i Nordsjøen.

Beregningsutvalget har ikke foretatt en mer omfattende vurdering av utsiktene for norsk økonomi i 1983. I Salderingsproposisjonen, se tabell 4 c foran, er veksten i den innenlandske etterspørselen utenom sjøfart og oljevirksomhet anslått til omlag 1½ pst. Økningen i offentlig konsum anslås til vel 2 pst., mens bruttoinvesteringene i fast realkapital forventes å øke med 4 pst. Investeringsveksten kan tilskrives oppbyggingen av rørtransportsystemet Statpipe i Nordsjøen der hoveddelen av arbeidet vil falle i 1983 og 1984.

Volumet av det private konsumet antas å øke med 1½ pst. fra 1982 til 1983 som er noe sterkere enn inneværende år. I anslaget er det regnet med en viss øking i sysselsettingen og i antall pensjonister. Spareraten forventes på usikkert grunnlag å falle.

Samlet produksjon i norsk økonomi antas å øke med kun ¼ pst. fra 1981 til 1982 og med knapt ½ pst. til neste år, dvs. nær uendret produksjonsnivå i 1982 og 1983. Holdes sjøfart og oljevirksomhet utenfor, kan veksten til neste år bli noe større, ca. 1¼ pst.

Tallet på arbeidsløse har økt betydelig i 1982. Ved utgangen av november var den registrerte ledigheten 50 242 personer. Dette er 21 827 flere enn i november i fjor. Det er hittil ingen tegn til at trenden med økt ledighet vil snu. Det er regnet med en vekst i sysselsettingen målt i årsverk på ¼ pst. fra 1982 til 1983 mot uendret nivå i inneværende år. Dersom stigningen i deltidsarbeid fortsetter, kan økingen i antall sysselsatte bli noe sterkere. Det ligger forøvrig ikke an til noen tilstramming av arbeidsmarkedet i 1983 i forhold til 1982.

Utviklingen i utenlandsprisene

Både eksport- og importprisene steg svakere i 1980—1981 enn i de to foregående år. Sett i forhold til prisutviklingen på 70-tallet var stigningen fortsatt sterk. I løpet av 1982 er prisutviklingen ytterligere svekket. Tabell 4 d og 4 e viser utviklingen i utvalgte norske importpriser og eksportpriser fra 1980 og fram til 3. kvartal 1982.

Av importen ligger prisene både for gruppen matvarer m.v. og råvarer unntatt brenselsstoffer lavere de 3 første kvartelene 1982 enn i samme periode i 1981: Prisstigningen på brenselsstoffer, hvorav det meste er olje, har i samme tidsrom vært omtrent uendret, og prisstigningen på importerte bearbeidde varer har vært forholdsvis moderat, bare 4,8 prosent. Et veiet gjennomsnitt av prisveksten for de fire varegruppene i tabell 4 d, gir en vekst i prisen for samlet vareimport uten skip på 2,7 prosent fra 1.—3.kvartal 1981 til 1.— 3. kvartal 1982.

Prisindeksen for eksport av mineralolje og mineraloljeprodukter falt med 2,8 prosent fra de tre første kvartalene i 1981 til samme periode i 1982. Dette innebærer et sterkt fall i prisveksten i forhold til de 3 foregående år. Også andre varegrupper viste svak vekst i eksportprisene fra 1981 til 1982 etter oppgaver over de tre første kvartalene. Et unntak er gruppen kjemiske grunnstoffer og forbindelser der prisindeksen de 3 første kvartalene i 1982 ligger 12,5 pst. høyere enn i samme periode i 1981. Men også innenfor denne gruppen har prisindeksen nå gått ned slik at den lå lavere i 3. kvartal 1982 enn ett år tidligere. Prisindeksen for vareeksport i alt uten skip steg med 5,6 prosent mellom de 3 første kvartalene i 1981 og 1982.

Prisstigningen fra 1982 til 1983 for tradisjonell norsk eksport og import er i Salderingsproposisjonen anslått til henholdsvis 7,2 og 8,4 prosent. Det er grunn til å understreke at det er betydelig usikkerhet knyttet til disse anslagene. Erfaringene fra tidligere år viser at eksport- og importprisene er svært følsomme overfor endringer i de internasjonale konjunkturene. Det gjelder særlig den norske eksporten av råvarer og halvfabrikat. Også valutakursforandringer vil kunne påvirke utviklingen i de norske eksport- og importprisene i 1983. I tillegg vil prisindeksene for samlet eksport og import være følsomme overfor endringer i varesammensetningen i Norges utenrikshandel. De siste vekstprognosene for Norges eksportmarkeder gir imidlertid ikke holdepunkter for nå å endre vesentlig Salderingsproposisjonens anslag for prisøkning på samlet norsk eksport og samlet norsk import fra 1982 til 1983.

Tabell 4 d *Prisutviklingen for utvalgte grupper av importvarer*

	Prosent-andel av vare-importen 1981	Prosentvis endring 1980—81	Gj.snitt 1.—3. kv. 1981 — gj.snitt 1.—3. kv. 1982	3. kv. 1981— 3. kv. 1982
Matvarer/drikkevarer og tobakk	6,6	7,2	—5,9	—10,9
Råvarer unntatt brenselsstoffer	8,9	9,7	—2,1	—3,7
Brenselsstoffer	15,2	11,7	1,2	2,4
Bearbeidde varer	69,3	5,0	5,1	4,8
Import i alt uten skip	100,0	4,0	2,7	2,1

Tabell 4 e *Prisutviklingen for utvalgte grupper av eksportvarer*

	Prosent-andel av vare-importen 1981	Prosentvis endring 1980—81	Gj.snitt 1.—3. kv. 1981 — gj.snitt 1.—3. kv. 1982	3. kv. 1981— 3. kv. 1982
Eksport i alt uten skip		14,1	5,6	6,3
Av dette:				
Fisk og fiskevarer	4,7	7,6	—0,1	—9,4
Papirmasse og avfall	1,4	15,6	7,9	1,6
Malmer og avfall av metall	1,3	5,3	0,6	3,8
Mineralolje og mineraloljeprodukter	35,3	24,6	—2,8	4,1
Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	0,6	1,8	12,5	—3,5
Kunstgjødsel	1,3	15,9	4,4	1,1
Jern og stål	3,5	—2,2	8,0	6,7
Metaller unntatt jern og stål	8,2	1,0	—5,8	—6,6
Maskiner og transportmidler[1])	13,3	18,6	6,7	2,6

[1]) Inklusive oljeplattformer.

Utviklingen i markedsandelene for konkurranseutsatt industri

I tabell 4 f er det gitt en sammenstilling av utviklingen i en del økonomiske hovedstørrelser hos våre handelspartnere som er viktige for etterspørselen etter norske eksportvarer. Det er grunn til å tro at svekkelsen av konkurranseevnen i norsk industri fram til 1977 førte til tap av markeder i betydelig omfang til utenlandske konkurrenter, både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Siden 1977 har industrien gjenvunnet noe av sin konkurranseevne, som omtalt i kap. 3 pkt. 2.

Etter betydelig nedgang i andelene på de norske eksportmarkedene fram til og med 1977, økte volumet av den tradisjonelle vareeksporten og volumet av eksporten av bearbeidde varer sterkere enn veksten i Norges eksportmarkeder i 1978. I årene siden har utviklingen i eksportandelene på nytt vært svakere. Vekstanslagene for norsk eksport fra 1982 til 1983 er noe lavere enn det prognosene for økningen i de norske eksportmarkedene skulle tilsi.

Tabell 4 f *Norges vareeksport og veksten i våre eksportmarkeder. Prosentvis volumendring fra året før*

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Norges eksport av varer utenom skip, råolje, naturgass og oljeplattformer m.v.	10,3	—5,5	6,6	8,1	0,5	0,4	—3,0[2])	2,0[2])
Norges eksport av bearbeidde varer SITC 5—9	6,6	—5,5	9,4	6,3	1,4	—0,1	—9,1[2])	—1,5
Import av bearbeidde industrivarer, Norges handelspartnere[1])	9,5	2,3	4,5	10,7	3,2	1,6	2,0	2
Bruttonasjonalprodukt hos våre viktigste handelspartnere					0,9	—0,4	0,0	1
Industriproduksjon hos våre viktigste handelspartnere..					—0,7	—1,5	—1,0	—1

[1]) Veiet gjennomsnitt av veksten i import av bearbeidde varer til Norges handelspartnere. Veksten er de respektive lands gjennomsnittlige andel av Norges vareeksport.

[2]) Anslag fra Salderingsproposisjonen, St.prp nr. 1, Tillegg nr. 17 (1982—83).

Vedlegg

Endringer i visse avanse- og påslagssatser etter 31.12.1981

Notat av 1. desember 1982 fra Prisdirektoratet

Prisdirektoratet har undersøkt utviklingen i avanse- og påslagssatsene på en del forbruksvarer og -tjenester i perioden fra 31.12. 1981 til 20.9.1982. Hovedkildene til dette notatet er meldinger fra næringsdrivende etter midlertidige forskrifter om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser av 17. desember 1981, samt registrering av priser, avansesatser m.v. av Statens pristilsyn. I alt har vi data om varer og tjenester som dekker vel halvparten av vektgrunnlaget i konsumprisindeksen.

A. VARER

Det har vært generell meldeplikt for økning i avansesatsene i veiledende priser. Blant forbruksvareprodusenter er i alt 177 av de største pålagt meldeplikt for prisøkning på egne produkter. Blant grossister er 96 av de største pålagt meldeplikt for økning i egne avansesatser. På detaljleddet har Statens pristilsyn registrert endringer i avansesatser på et utvalg varer i utvalgte forretninger. Både meldeplikt og registreringer er konsentrert om viktige forbruksvarebransjer.

T a b e l l 1 viser hvilke bransjer det gjelder og antallet berørte bedrifter i hver bransje og hvert ledd. I tillegg er visse forhold blitt direkte undersøkt i Prisdirektoratet.

Produsenter

I alt 129 av 177 meldepliktige produsenter har meldt inn prisendringer på hele eller deler av produksjonen mellom 31.12.1981 og 20.9. 1982. T a b e l l 2 viser antall som har meldt inn endringer i hver bransje og tall som skal belyse størrelsen på endringene. Merk at gjennomsnittlig prisendring i kolonnen til høyre bare gjelder de bedriftene som har meldt inn endringer. For å få et bilde av bransjen må en i tillegg ta med de bedriftene som er pålagt meldeplikt, men ikke har økt prisene til nå.

Grossister

Av de 96 grossistene som er pålagt meldeplikt for økning i egne avansesatser, var det pr. 20. september bare 17 som hadde meldt inn slike økninger på hele eller deler av vareutvalget. Økningene ser gjennomgående ut til å være beskjedne.

Elektriske artikler skiller seg noe ut, i det 6 av 11 meldepliktige bedrifter har sendt inn melding om avanseøkning.

Detaljister

T a b e l l 3 viser hvilke bransjer/varegrupper Prisdirektoratet har opplysninger om, og i rubrikken ytterst til høyre er kildene angitt. I alt dekker denne tabellen varer som utgjør snaut 45 pst. av grunnlaget i konsumprisindeksen.

I de aller fleste gruppene har vi ikke opplysninger om endringer i avansesatsene etter 31.12.1981. På varer som melk og parafin har prosentavansene gått ned, og på varer som utgjør vel 10 pst. av forbruket mener vi å ha registrert økninger. Dette kan sies med størst sikkerhet om møbler og bekledningsartikler. Når det gjelder møbler, skal en være oppmerksom på det spesielle forhold at en del detaljavansesatser her ble satt ned høsten 1981 etter pålegg fra prismyndighetene. Mye av økningen i år er derfor oppjustering til avansesatser de handlende hadde før dette.

B. TJENESTEYTING

Her har Prisdirektoratet valgt ut 15 bransjer, og i disse bransjene har hvert distriktskontor i Statens pristilsyn pålagt meldeplikt på et visst antall bedrifter innen distriktet. I noen bransjer gjelder meldingene prisøkning på en ytelse eller et utvalg av ytelser, i andre økning i timepris. I noen handverksbransjer har en tatt inn både timepris ved regningsarbeid og vanligste timelønnssats i bedriften, slik at det skal være mulig å få et bilde av utviklingen i påslaget på lønnskostnadene.

T a b e l l 4 viser hvilke bransjer det dreier seg om, hvor mange bedrifter som er pålagt meldeplikt og hva slags pris- og kostnadsdata som meldes inn, samt de endringene som har skjedd fra 31.12.1981 til 20.9.1982. Gjennomsnittsberegningene er forklart i en fotnote til tabellen. Merk at gjennomsnittstallet for en bransje omfatter alle de meldepliktige bedriftene, også de som ikke har meldt inn endringer.

For rørleggere, elektriske installatører og byggmestere ser timeprisene ut til å ha økt kraftigere enn timelønnssatsene, noe som ty-

der på at prosentpåslaget har gått opp. Dette kan ikke sies om de andre handverksbransjene der både timepris og beregningsgrunnlag er tatt inn. I hoteller og bilverksteder, hos frisører og reparatører av kontormaskiner synes prisene å ha økt spesielt sterkt.

Tjenestene i tabell 4 dekker til sammen ca. 4 pst. av vektgrunnlaget i konsumprisindeksen.

C. SLUTTKOMMENTARER

Vårt materiale tyder på at enkelte avansesatser i varehandelen kan ha økt etter 31.12. 1981, men at dette ikke er en alminnelig tendens. I tjenesteyting antar vi at prosentpåslaget på lønnssatsene har økt for visse bransjer.

Vi vil understreke usikkerhetene i materialet, både det som stammer fra spesielle registreringer og det som bygger på meldepliktsordninger. Som i fjor kan vi trekke fram bekledning som en bransje der det er vanskelig å beregne sikkert gjennomsnittlige avansesatser. Stikkprøver fra Statens pristilsyn tyder på at meldepliktsordningene stort sett har vært overholdt av de næringsdrivende.

Vi vil også minne om at våre tall alene ikke sier noe om utviklingen i driftsmarginene i produksjon, varehandel eller tjenesteyting. For å finne disse, måtte en stille våre opplysninger sammen med tall som viser utviklingen i slikt som driftskostnader og innkjøpspriser.

Når vi har konsentrert oss om tida etter siste årsskifte, er det bl.a. fordi det var prisstopp med tilhørende avansestopp i prosent fra 3. august 1981 og ut året. Etter vårt inntrykk ble denne pris- og avansestoppen overholdt.

Tabell 1. *Oversikt over overvåkingssystemet — forbruksvarer.*

Bransje	Generell meldeplikt for alle næringsdrivende for endring i avansesatser i veiledende priser	Spesielt pålagt meldeplikt		Spesiell registrering av avansesatser
		Produsenter (for økninger i egne priser)	Grossister (for økninger i egne avanser)	Detaljister
Frossenfisk		9		
Frukt og grønnsaker			10	3 distr./25 forretn.[1])
Dagligvarer ellers		52		
Tekstil		28	17	4 distr./50 forretn.
Sko		4	7	2 distr./27 forretn.
Byggevarer, maling og lakk		44	17	
Møbler		13	5	4 distr./63 forretn.
Elektriske husholdningsartikler		7	11	3 distr./29 forretn.
Radio og TV				4 distr./65 forretn.
Biler og rekvisita			11	
Foto		1	4	[2])
Sport		11	11	[2])
Gull- og sølvvarer		8	3	
I alt		177	96	259 forretninger

[1]) Materialet er for uklart til å brukes.

[2]) Foto og sport var opprinnelig med i det spesielle registreringssystemet, men er tatt ut av dette pga. overveiende veiledning av detaljister i bransjene.

Tabell 2. *Antall produksjonsbedrifter som har meldt inn prisendringer og gjennomsnittlig prisendring i de bedriftene som har meldt inn endringer.*

Bransje	Antall bedrifter som er pålagt meldeplikt	Antall bedrifter som har meldt om prisendringer	Gj.snitts endring i bedrifter som har meldt inn[1])
Fisk	9	4	2,6 %
Dagligvarer ellers	52	38	6,6 %
Tekstil	28	25	6,0 %
Sko	4	3	8,6 %
Byggevarer, maling og lakk	44	31	7,5 %
Møbler	13	13	6,9 %
Elektriske husholdnings-artikler, radio og TV	7	6	7,6 %
Foto	1	1	5,3 %
Sport	11	6	6,7 %
Gull- og sølvvarer	8	2	÷ 5,5 %
I alt	177	129	

[1]) I de bedriftene som har meldt inn prisendringer, har vi beregnet gjennomsnittlig prisendring på hele produksjonen (inkludert varer som ikke har gått opp i pris). Tallet i hver bransje er veid sammen ved omsetningsverdiene i de aktuelle bedriftene.

Tabell 3. *Endringer i detaljavanser 31.12.81—20.7.82 på en del varegrupper. Varegruppenes ca. andel i konsumprisindeksen og ca. prisstigning fra desember 81 til september 82.*

Varegruppe	Ca. vekt i KPI des. 81	Ca. prisstigning des. 81—sept. 82 iflg. KPI	Endringer[1]) i detaljavanser etter 31.12.1981	Kommentarer
Kjøtt og kjøttvarer	5,0 %	0 %	Ingen endring	Opplysninger fra bransjekontoret i Pd.
Melk	1,2 %	21 %	25,5 %→21,2 %	Øreavansen økte ca. 2 øre/l 1.7.82, men prisen har økt sterkere.
Kaffe	1,1 %	15 %	Ingen endring	Opplysninger fra bransjekontoret i Pd.
Diverse matvarer ellers	6,1 %	13 %	Ingen endring	Hovedsaklig veiledning. Ingen meldinger om endring i avansesatser.
Mineralvann og øl	1,4 %	14 %	Ingen endring	Direkte kontakt med detaljister.
Tobakk	1,3 %	23 %	Ingen endring	Opplysninger fra bransjekontoret i Pd.
Bekledningsartikler	7,3 %	6 %	Avansenivå 100—150 % inkl. mva. Økning på 3—4 prosentenheter.	Spesiell innhenting av Statens pristilsyn. Se tabell 1.
Skotøy	1,8 %	4 %	Liten eller ingen endring	Spesiell innhenting av Statens pristilsyn. Se tabell 1.
Parafin	0,6 %	10 %	4,4 %→3,9 % (pluss rabatter)	Opplysninger fra bransjekontoret. Litt usikkerhet mht. rabattenes utvikling.
Møbler	2,2 %	9 %	Nivå 80—90 % inkl. mva. Økning ca. 3 prosentenheter	Spesiell innhenting av Statens pristilsyn. Se tabell 1. Merk: Visse avansenedslag høsten 1981.
Elektriske husholdningsartikler	1,4 %	6 %	Nivå ca. 50 %. Visse økninger, str.orden 1 prosentenhet	Spesiell innhenting av Statens pristilsyn. Se tabell 1.
Medisiner	0,5 %	11 %	Ingen endring	Opplysninger fra bransjekontoret i Pd.
Personbiler og reservedeler	6,6 %	6 %	Ingen endring	Veiledning. Ingen meldinger kommet inn.
Bensin	4.2 %	5 %	Ingen endring	I sept. 1981 var avansen 8,1 %, 31.12.: 8,9 %, 1.1.82: 9,5 %, 20.9.: 8,9 %. Øreavansen konstant i 1982.
Olje	0,3 %	5 %	Ingen endring	Ingen endring i avansesats i veil. priser
Sportsutstyr	0,5 %	5 %	Avansenivå 60—100 % inkl. mva. Visse mindre økninger	Spesiell innhenting fra Statens pristilsyn.
Radio/TV	1,8 %	1 %	Liten eller ingen endring	Spesiell innhenting av Statens pristilsyn.
Bøker, ukeblad og tidsskrifter	1,4 %	13 %	Ingen endring	Opplysninger fra bransjekontoret i Pd.
I alt	44,7 %			

[1]) 25,5 %→21,2 % betyr at avansesatsen (eks. mva.) var 25,5 % pr. 31.12.1981 og 21,2 % pr. 20.9.1982, dersom Prisdirektoratets opplysninger er korrekte.

Tabell 4. *Endringer i priser og beregningsgrunnlag i utvalgte bedrifter i en del tjenesteytende bransjer.*

Bransje	Antall meldepl. bedrifter	Veide gjennomsnitt for landet.[1]) Endring fra 31.12.81 til 20.9.82			Kommentar
		Timepris	Beregnings-grunnlag[2]) (lønnssats)	Pris på ytelse(r)	
Malere	69	6,9 %	6,2 %	—	
Blikkenslagere	54	8,3 %	8,2 %	—	
Byggmestere	59	9,5 %	6,6 %	—	
Rørleggere	92	11,5 %	8,8 %	—	
Elektrisk installasjon	95	11,6 %	8,1 %	—	
Murere	34	4,2 %	5,9 %	—	
Glassmestere	31	8,5 %	7,1 %	—	
Sjåførskoler	125	—	—	12,1 %	Snitt av teorikurs og kjøretime.
Reparasjon av kontor-maskiner	33	—	—	15,9 %	Gj.snitt på utvalg av ytelser.
Frisører	172	—	—	16,9 %	Gj.snitt på utvalg av ytelser.
Vaskerier/renserier	60	—	—	9,2 %	Gj.snitt på utvalg av ytelser.
Bensinstasjoner	95	—	—	6,2 %	Gj.snitt på utvalg av ytelser.
Bilverksteder	144	17,1 %	—	—	
Reparasjon av radio og TV	70	9,5 %	—	—	
Reparasjon av el. hush.art.	57	12,1 %	—	—	
Hoteller	102	—	—	20,8 %	1 overnatting med frokost.
I alt	1 292				

[1]) Gjennomsnitt innen distriktet er laget med de enkelte bedriftenes omsetningstall som vekter. Gjennomsnitt for landet er laget ved å la hvert distriktsgjennomsnitt veie etter folketallet i distriktet.

[2]) Beregningsgrunnlaget er vanligste lønnssats ved regningsarbeid for fagarbeidere i bedriften.

NOU

Norges offentlige utredninger 1982 og 1983

Statsministeren:

Maktutredningen. Sluttrapport. NOU 1982: 3.
Rapporten om massemedier. NOU 1982: 30.

Departementet for handel og skipsfart:

Utenlandske arbeidstakere i den norske handelsflåte. NOU 1982: 31.

Finans- og tolldepartementet:

Bankstrukturen. NOU 1982: 39.

Fiskeridepartementet:

Råstoffutjevning i fiskeindustrien. NOU 1982: 5.
Bedre utnyttelse av marine ressurser. NOU 1982: 28.
Kapasitetsforholdene i fiskeforedlingsindustrien i Sør-Norge. NOU 1982: 41.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1982. NOU 1982: 1.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1982. NOU 1982: 11.
Pressestøtten. NOU 1982: 44.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1983. NOU 1983: 1.

Forsvarsdepartementet:

Sivile og militære flyruter. NOU 1982: 21.

Industridepartementet:

Industrimineraler. NOU 1982: 24.

Justis- og politidepartementet:

Prøveprosjekt med samfunnstjeneste. NOU 1982: 4.
Fastsettelse og innkreving av underholdsbidrag. NOU 1982: 14.
Ny tinglysingslov. NOU 1982: 17.
Generelle lovregler om erstatning for fourensningsskade. NOU 1982: 19.
Narkotikabrudd, ran og heleri. NOU 1982: 25.
Forliksrådsordningen. NOU 1982: 40.
Straffebestemmelsene i merverdiavgiftsloven og investeringavgiftsloven. NOU 1982: 42.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Samlivslære i skolen. NOU 1982: 7.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Om en ny valglov. NOU 1982: 6.
Kommunaløkonomisk styring. NOU 1982: 9.
Lov om ferie. NOU 1982: 12.
Forenklinger i bygningsloven. NOU 1982: 13.
Nytt inntektssystem for kommunene. NOU 1982: 15.
Arbeidstilsynet. NOU 1982: 16.
Kirke- og undervisningsdepartementet — Funksjonsfordeling og administrasjonsordninger. NOU 1982: 27.
Brannvesenets arbeidsoppgaver. NOU 1982: 32.
Nemnder på kommuneplan. NOU 1982: 38.

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Nærradio. NOU 1982: 33.
Kabel-fjernsyn. NOU 1982: 34.
3-prosent avgift på omsetning av billedkunst og kunsthåndverk. NOU 1982: 37.

Landbruksdepartementet:

Miljøverndepartementet:

Utslippsavgifter. NOU 1982: 23.
Kulturminnevernet. NOU 1982: 36.

Olje- og energidepartementet:

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesens organisasjon. NOU 1982: 18.
Montørpersonell i elforsyningen. NOU 1982: 20.

Samferdselsdepartementet:

Teleutvalgets utredning I. NOU 1982: 2.

Sosialdepartementet:

Samlivslære i skolen. NOU 1982: 7.
Kontroll av medisinsk teknisk utstyr. NOU 1982: 8.
Spesialistene i helsetjenesten, pleiehjemmene m.v. NOU 1982: 10.
Samordning av registreringsordninger for arbeidstakere på kontinentalsokkelen. NOU 1982: 22.
Barnemishandling og omsorgssvikt. NOU 1982: 26.
Kirurgisk kreftomsorg i Norge. NOU 1982: 29.
Nasjonale tiltak for en geografisk likeverdig helsetjeneste. NOU 1982: 35.
Brennevins-skjenkingen. NOU 1982: 43.

Utenriksdepartementet:

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner
Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 126,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger
Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.
Abonnement: kr. 138,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner
Regjeringens lovforslag.
Abonnement: kr. 84,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter
Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser, Grunnlovforslag, Private lovforslag, Svar til Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget, Sivilombudsmannen og Ombudsmannsnemndas innberetninger m.m.
Abonnement: kr. 18,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget
Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (innst. S.).
Abonnement: kr. 36,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget
Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (innst. O.).
Abonnement: kr. 36,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende
Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 30,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister
Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 12,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover
Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 14,40 fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»
Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortingssesjonen. Abonnementpris kr. 18,— pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Statens trykksakekspedisjon.

Abonnement
kan tegnes hos Universitetsforlaget, Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Boks 8134 Dep., Oslo 1. Postgirokonto 2 09 75 58.
Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Statsinstitusjoner
bestiller i Statens trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.

Enkeltbestillinger
Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen.
Prisen fastsettes etter trykksakens sidetall.

UNIVERSITETSFORLAGET